

Problemi suvremenih obitelji u vrijeme pandemije COVID-19

Blažeković, Tatjana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:040313>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 204/SSD/2022

**PROBLEMI SUVREMENIH OBITELJI U VRIJEME
PANDEMIJE COVID-19**

Tatjana Blažeković, 0314016343

Varaždin, rujan 2022. godine

**Sveučilište
Sjever**

Diplomski sveučilišni studij sestrinstvo

Menadžment u sestrinstvu

Završni rad br. 204/SSD/2022

**PROBLEMI SUVREMENIH OBITELJI U VRIJEME
PANDEMIJE COVID-19**

Student

Tatjana Blažeković, 0314016343

Mentor

doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Varaždin, rujan 2022. godine

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za sestrinstvo		
STUDIJ	diplomski sveučilišni studij Sestrinstvo – menadžment u sestrinstvu		
PRISTUPNIK	Tatjana Blažeković	MATIČNI BROJ	0314016343
DATUM	19.9.2022.	KOLEGIJ	Pedagoški aspekti edukacije
NASLOV RADA	Problemi suvremenih obitelji u vrijeme pandemije COVID-19		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Problems of modern families during the COVID-19 pandemic		
MENTOR	Adrijana Višnjić Jevtić	ZVANJE	docent
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc.dr.sc. Ivana Živoder, predsjednica		
	2. doc.dr.sc. Adrijana Višnjić Jevtić, mentorica		
	3. izv.prof.dr.sc. Marijana Neuberg, član		
	4. izv.prof.dr.sc. Rosana Ribić, zamjenski član		
	5. _____		

Zadatak diplomskog rada

BROJ	204/SSD/2022
OPIS	Zadatak ovog završnog rada je dati pregled promjena koje su se dogodile u svakodnevnom životu osoba, formiranju obitelji, ravnoteži između privatnog i poslovnog života te strukturi kućanstva za vrijeme pandemije COVID-19. Također, nastojale su se utvrditi promjene koje su se dogodile vezano uz dobrobit djece te najčešći problemi s kojima se suvremene obitelji susreću za vrijeme trajanja pandemije te u kojoj mjeri je došlo do promjena unutar postojećih obiteljskih odnosa i struktura, a izazvane su pandemijom COVID-19. Kako bi se istražila navedena problematika, potrebno je analizirati teorijska polazišta u dva pravca - obitelj i probleme suvremenih obitelji te utjecaj Covid - pandemije na obitelj. Prije provedenog istraživanja potrebno je bilo istražiti moguće etičke dvojbe, a potom analizirati moguća ograničenja u istraživanju.

ZADATAK URUČEN

04.10.2022

POTPIS MENTORA

A. Višnjić-Jevtić

Sažetak

Problemi suvremenih obitelji u vrijeme pandemije COVID-19 jesu aktualna tema koja navodi značajan preokret u obiteljskim odnosima današnjice. Oduvijek je bilo da je uloga roditelja primarna i nezamjenjiva. Istovremeno, velike i male društvene promjene više ili mijenjale su obitelji odnosno veličinu, strukturu, ulogu i kontekst obitelji. Posljednja značajna promjena koja je utjecala na promjene unutar obiteljskih odnosa i razvoj potencijalnih problema suvremenih obitelji je pandemija Covid-19. Pandemija bolesti Covid-19 uzrokovana novim koronavirusom te popratne epidemiološke mjere, poput zabrana kretanja, zatvaranje institucija i karantene uzrokovale su globalne promjene u svakodnevnom funkcioniranju. Zatvaranje zdravstveno-odgojnih ustanova, rad od kuće, gubitak radnih mjesta, te mjere socijalne distance odrazile su se na život svakog pojedinca. Posljedično isto je dovelo do promjena obiteljskog funkcioniranja. Javio se veliki broj problema u vidu socijalne isključenosti, obiteljske otuđenosti, promjene obrazovnih izvora i sve veće korištenje računalne tehnologije. Cilj rada je utvrditi u kojoj mjeri je došlo do promjena unutar postojećih obiteljskih odnosa i struktura izazvane pandemijom COVID-19. Rezultati online istraživanja pokazali su da je iznadosječan broj ispitanika prebolio Covid-19. Također, ispitanici smatraju da se život se nije izmijenio, ali da je život postao lošiji i da su manje opušteniji i smireniji u odnosu na razdoblje prije pandemije. Zaključuju se da se ispitanici osjećaju više nervoznim, da se previše brinu o različitim stvarima, provode više vremena na društvenim mrežama.

Ključne riječi; obitelj, utjecaj, Covid-19, obiteljski odnosi, emocionalno zdravlje

Abstract

The problems of modern families during the COVID-19 pandemic are an ongoing theme that makes a significant turnaround in the family relationships of today. It has always been that the role of parents is primary and irreplaceable. At the same time, large and small social changes have changed or changed families or the size, structure, role, and context of the family. The last significant change that affected the changes in family relationships and the development of potential problems in modern families is the Covid-19 pandemic. The Covid-19 pandemic was caused by a new corrosive and accompanying epidemiological measures, such as restrictions on movement, closure of institutions, and quarantine caused global changes in their daily functioning. The closure of healthcare institutions, job losses, and social security measures was reflected in the life of each individual. As a result, the same has led to a change in family functioning. Numerous problems have been reported in the form of social exclusion, family alienation, changes in educational resources, and increasing use of computer technology. The aim of the work is to determine to what extent changes were made within the existing family relationships and structures caused by the COVID-19 pandemic. The results of the online survey have shown that the average number of respondents has been over Covid-19. Also, respondents believe that life has not changed, but that life has become worse and less relaxed and calmer than in the pre-pandemic period. It is concluded that the respondents feel more nervous, that they worry too much about different things, and spend more time on social networks.

Keywords: family, influence, Covid-19, family relationships, emotional health

Sadržaj

1.	Uvod.....	1
2.	Obitelj	3
2.1.	Tipovi obitelji.....	4
2.1.1.	<i>Tradicionalna obitelj</i>	6
2.1.2.	<i>Suvremena obitelj</i>	7
3.	Problemi suvremenih obitelji	8
3.1.	Siromaštvo.....	8
3.2.	Socijalna isključenost	9
3.3.	Nasilje u obitelji	10
3.4.	Obiteljska tjeskoba i bijeg	11
3.5.	Promjena uloga.....	11
3.6.	Obiteljska otuđenost	12
3.7.	Obitelj u demografskom smislu	12
3.8.	Problemi u odgoju	12
3.9.	Utjecaj medija	13
3.10.	Roditelji koje je lako pobijediti	14
3.11.	Raspad braka i obitelji.....	15
4.	Utjecaj Covid-19 pandemije na obitelj	17
4.1.	Utjecaj izolacije.....	18
4.2.	Emocionalno zdravlje i dobrobiti djece i mladih	19
4.3.	Emocionalno zdravlje i dobrobit roditelja.....	20
4.4.	Obrazovni ishodi	21
4.5.	Digitalni pristup.....	21
4.6.	Zlostavljanje u obitelji.....	22
4.7.	Razvod braka.....	23
4.8.	Način raspoloženja i životne navike obitelji	25
4.9.	Financije	26
4.10.	Obiteljski odnosi	27
4.11.	Pristup podršci.....	28
4.12.	Stresori novopečenih roditelja.....	29
5.	Istraživački dio.....	31
5.1.	Hipoteze	31
5.2.	Cilj istraživanja	31
5.3.	Metode i tehnike prikupljanja podataka	31
5.4.	Uzorak sudionika.....	33
5.5.	Poštivanje etičkih načela u istraživanju	33
5.6.	Ograničenja u istraživanja	33
5.7.	Opis uzorka	34
6.	Rasprava.....	56
7.	Zaključak.....	59
8.	Literatura.....	60
	Popis tablica i grafikona.....	64
	Prilozi.....	66

1. Uvod

Obitelj je svojevrsna društvena skupina jer je biosocijalna jedinica koja nastaje prema biološkim zakonima reprodukcije kao i prema društvenim pravilima i zakonima. Njezina posebnost ogleda se ne samo u posebnom mjestu koje zauzima u društvenoj strukturi, već i u važnosti koju ima za razvoj ljudske osobnosti [1]. Obitelj je oduvijek postojala kao društvena tvorevina, koja se u svim društvima poticala i smatrala poželjnom, jer većina osoba određen dio života provede unutar obitelji, bilo one u kojoj su rođeni ili one koje su sami osnovali. Kao i sve društvene skupine, obitelj je posrednik između društva i pojedinaca koji zadovoljava više potreba i obavlja više funkcija od bilo koje druge skupine [2]. Obitelj je zajednica koja se najpotpunije i najučinkovitije brine o svojim članovima. Ona je najvažnija, ali i najodgovornija za razvoj, formiranje i usmjeravanje mladih. U obitelji dijete pronalazi ljubav, toplinu, sigurnost, mir, podršku. Koliko god društvo preuzimalo neke funkcije obitelji, uloga roditelja u odgoju djece nikada se neće moći u potpunosti zamijeniti. Imajući u vidu važnost i probleme suvremene obitelji, koji nastaju kao posljedica brojnih društvenih promjena, ova tema je sve više predmet interesa mnogih stručnjaka. Uz promjene u društvu, događaju se i promjene u obitelji. Mijenjaju se veličina, struktura, uloga i sadržaj obitelji [3]. Obitelj je oduvijek bila jedna od najsloženijih društvenih skupina čiji počeci sežu u izvornu ljudsku zajednicu, a od početka simbolizira najdublje dječje snove i strahove. To su snovi o ljubavi, stabilnosti, sigurnosti, zaštiti. Strahovi su povezani s napuštanjem, neuspjehom i strahom od gubitka. Suvremenu obitelj karakteriziraju brojne promjene koje se događaju u društvu i koje pozitivno ili negativno utječu na razvoj djece. Riječ je, dakle, o složenoj skupini s cijelim nizom važnih funkcija, koje su se kroz povijest mijenjale i mijenjaju se, kako u odnosu na društvo tako i u odnosu na pojedince. Posljednja značajna promjena koja je utjecala na promjene unutar obiteljskih odnosa i razvoj potencijalnih problema suvremenih obitelji je pandemija Covid-19. Pandemija bolesti Covid-19 uzrokovana novim koronavirusom te popratne epidemiološke mjere, poput zabrana kretanja, zatvaranje institucija i karantene uzrokovale su globalne promjene u svakodnevnom funkcioniranju. Zatvaranje zdravstveno-odgojnih ustanova, rad od kuće, gubitak radnih mjesta, te mjere socijalne distance odrazile su se na život svakog pojedinca [4]. Posljedično isto je dovelo do promjena obiteljskog funkcioniranja. Obustavljeno je izvođenje nastave u osnovnim i srednjim školama, kao i na visokim učilištima, ali i u ustanovama predškolskog odgoja, te se uspostavila nastava na daljinu. Isto tako, ograničilo se kretanje, zatvorili su se dječji vrtići i onemogućila igra djece na otvorenome. Roditelji, sukladno aktualnoj situaciji, uz svakodnevnu skrb o egzistenciji preuzeli su ulogu animatora, učitelja, odgajatelja i zdravstvenog radnika, te nastojali djeci nadomjestiti druženje s vršnjacima. Istodobno i sami su se našli u nepoznatoj poziciji socijalne i fizičke

izoliranosti i rada na daljinu [4]. Nova radna i obiteljska struktura uvelike je poprimila dimenzije improvizacije kako bi se organizirao novi dnevni ritam, raspored aktivnosti, uskladile međusobne obaveze i pronašla rješenja za postojeće i potencijalne problemske situacije. Promijenjeni životni uvjeti tijekom pandemije neosporno su se odrazili na društveno-emocionalni status pojedinca, ali i obitelji kao zajednice [4]. Izazovi su različiti za pojedine suvremene obitelji, ali u cijelom svijetu na obitelji utječu ograničenja u kretanju, gubitak i bolest bliskih osoba, gubitak prihoda i neizvjesna budućnost. Za neke, rad od kuće, školovanje djece u kući ili stanovanje s nerasploženim tinejdžerima može uzrokovati veliki stres. Za druge, izoliranost od obitelji i voljenih može dovesti do osjećaja usamljenosti ili dosade. U isto vrijeme, neki ljudi cijene kada mogu više vremena provoditi s obitelji, dok drugi žele više vremena za sebe [4]. Svrha ovog istraživačkog rada je interpretirati podatke provedene ankete kako bi se istražila perspektiva obitelji za vrijeme globalne krize Covid-19. Ovaj diplomski rad daje pregled promjena u svakodnevnom životu ispitanika, formiranju obitelji, ravnoteži između privatnog i poslovnog života, strukturi kućanstva, dobrobiti djece i iznosi najčešće probleme s kojima se suvremene obitelji susreću za vrijeme trajanje pandemije. Dobiveni rezultati uspoređeni su s istraživanjima drugih autora čija je tematika rada bila ista ili slična.

Problem i predmet istraživanja odnosi se na posljedice koje je pandemija ostavila na obiteljski život u vidu promjena emocionalnog stanja članova obitelji, promjene obrasca ponašanja članova obitelji, značajnih promjena u budžetu ispitanika (smanjenje ili povećanje prihoda).

Svrha istraživanja je utjecaj pandemije COVID na postojeću strukturu obitelji.

Cilj istraživanja je bio utvrditi u kojoj mjeri je došlo do promjena unutar postojećih obiteljskih odnosa i struktura izazvane pandemijom COVID-19.

2. Obitelj

Obitelj je složena društvena pojava, što predstavlja izazov za definiranje iste. U najširem smislu, obitelj se može definirati kao društvena skupina povijesno promjenjivog oblika unutar koje se odvija proces „reprodukcije društvenih pojedinaca“; proces prirodne reprodukcije koji uključuje rađanje, rast i smrt ljudskih individua s jedne strane i proces njihove sociokulturne socijalizacije s druge strane, čime se uvodi pojedinca do procesa osobnosti, skrbi, očuvanja stabilnosti i integriteta članova [6]., Nezamjenjiv je čimbenik u formiranju cjelokupne djetetove osobnosti. Strukturno, U RH obitelj se citira kao zajednica odraslih osoba suprotnog spola i njihove rođene ili posvojene djece. Moguće narušavanje obiteljskih odnosa temelji se na biosocijalnim elementima: rodnim odnosima (supružnici) s jedne strane i generacijskim odnosima (roditelji i djeca) s druge strane [6]. Tako često ističu i izdvajaju osnovne karakteristike obitelji: brak, obiteljske funkcije, rađanje djece, socijalizacija, odgoj djece, ali i mnoge druge [6]. Minić Kompirović (2014) navode da je obitelj „osnovni oblik društvene zajednice utemeljene na braku i krvnom srodstvu njenih članova“ [6], što je i prihvatljiva definicija obitelji kao zajednica. Suvremeni sociolozi obitelj definiraju kao „društvenu skupinu utemeljenu na srodstvu i zajednici u kojoj se ostvaruju različite veze i funkcije“. Što se tiče odnosa koji su zastupljeni u obitelji, mogu se izdvojiti dvije osnovne vrste odnosa. Bračni odnosi (koji uključuju odnos muža i žene) i rodbinski odnosi (odnosi između roditelja i djece, ali i između djece i rodbine) [6]. U pojedinim izvorima može se vidjeti klasifikacija obitelji kao psihološke zajednice u kojoj je najvažnije obilježje obiteljsko ozračje i njegov značaj za razvoj djeteta. Tako se nameće još jedna definicija prema kojoj je obitelj „prva emocionalna i sociokulturna sredina u kojoj se formira dijete“ [6]. To znači da emocionalna stabilnost djeteta uvelike ovisi o bliskosti između članova obitelji i toplini obiteljske klime, te ukazuje na važnost i utjecaj obitelji na proces socijalizacije djeteta. Kao društveni sustav, obitelj se može smatrati konstelacijom podsustava definiranih pojmovima generacije, spola i uloge. Podjela unutar članova obitelji definira pojedinačne podjedinice, a afektivna vezanost definira druge. To znači da svaki član obitelji je također član nekoliko podsustava, neki od njih su dijade, koje uključuju dvije osobe, neki su poliadi, koji uključuju više ljudi [6]. Veze između članova u skladnim obiteljima međusobno su čvrste, a odnosi među njima vrlo bliski. Takve veze i odnosi omogućuju članovima obitelji da se „dobro razumiju, pomažu i podržavaju jedni druge“. Problem definiranja obitelji vezan je za mnoge sociologe, biologe, pedagoge, filozofe i psihologe. Osim toga, različito ga shvaćaju čak i neki od najbližih članova: djeca, roditelji, bliža i dalja rodbina, no neminovno je da je obitelj kao temeljna ćelija društva bogat izvor znanja i

razvoja. Obitelj je spona između biološkog i društvenog svijeta čovjeka [6]. Roditeljstvo unutar obitelji kao zajednice sastoji se od niza interpersonalnih vještina i emocionalnih zahtjeva. Većina roditelja, roditeljstvo uči iz iskustva s vlastitim roditeljima, pri čemu se neka od tih iskustva dijele. U kontekstu važnosti obitelji za pravilan razvoj djetetove osobnosti, nužno je naglasiti da prožima različita životna iskustva, bila loša ili dobra. To uvelike određuje hoće li se djeca osjećati zadovoljno i sretno ili nezadovoljno i nesretno, te jesu li pod utjecajem podražaja. „Mladi čovjek se razvija pod utjecajem okoline i životnih okolnosti, odnosno pod svjesnim i namjernim utjecajem odgoja. Bez odgojnih napora odraslih ne bi se mogao pravilno razvijati, ne bi postigao potencijalno mogući razvoj osjetilnih organa govorne motorike, ne bi došao do potrebnog razumijevanja života i svijeta, niti usvajanja adekvatnog odnosa prema ljudima i stvarima.“ [6].

„Obitelj je prva životna skupina kojoj pripadamo; ona je više od zbroja pojedinaca koji dijele jedinstveni fizički i psihosocijalni prostor. Obitelj je prirodni socijalni sustav koji ima svoju strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem.“ [6]. Do nedavno se brak tumačio i definirao kao zajednica žene i muškarca. Danas, u suvremeno doba, brak više nije definiran isključivo između muškaraca i žena, već on može biti i između pripadnika istog spola. Sukladno navedenom, mijenja se i definicija obitelji. Klasične definicije obitelji koje uzimaju krvno srodstvo i brak kao ključna određenja više ne pokrivaju sve tipove obitelji [6]. Tradicionalna, odnosno nuklearna obitelj, je obitelj koja se sastoji od oca, majke i djece. U postmoderni više ne postoji samo tradicionalna obitelj, stoga se obitelj kao takva više ne može definirati u smislu zajednice oca, majke i djeteta. U postmoderni u kontekstu obitelji razlikujemo samohrane roditelje, razvedene bračne parove s djecom, udomiteljske obitelji, posvojiteljske obitelji, alternativne zajednice, surogat obitelji, istospolne obitelji, izvanbračne obitelji, te parove bez djece. Postmoderna obitelj u odnosu na tradicionalnu obitelj ima primarnu tendenciju na osobne interese, a opće dobro je sekundarno [6]. U obiteljskoj slici stanovništva Hrvatske dominiraju tradicionalne obitelji, odnosno bračni parovi s djecom (58%), potom slijede jednoroditeljske obitelji, gdje prevladavaju majke s djecom (13%), te očevi s djecom (3%) [7].

2.1. Tipovi obitelji

Različiti kriteriji uvjetovali su različite klasifikacije tipova obitelji. Sukladno povijesnoj genezi obitelji, postoje tri bitna stupnja razvoja [8]. Svaki od ta tri stupnja razlikovao je jednu vrstu obitelji:

- Tradicionalna obitelj, koja je karakteristična za rodnu zajednicu i ima više podtipova obitelji [8].
- Patrijarhalna obitelj koju obilježavaju dvije osnovne karakteristike: privatno i staleško vlasništvo. Gospodarski osnovana obitelj, koja je bila pretežito poljoprivredna i obrtnička, bila je privatno vlasništvo [8].
- Industrijska ili nuklearna obitelj koju karakterizira svođenje na roditelje i njihovu djecu [8].

Prema tipologiji koju je dao Golubović, postoje tri osnovna tipa obitelji:

- Rodovni tip obitelji, koji je obilježio doba tzv. primitivna društva [8]
- Patrijarhalni tip obitelji tipičan za drevne civilizacije [8]
- Egalitarni tip obitelji tipičan za modernu civilizaciju [8]

Transformacije obitelji rezultirala je različitim tipovima obiteljske organizacije i odnosa u njima. Uglavnom posljednjih desetljeća postoje dvije vrste obiteljske organizacije i odnosa u njima:

- Patrijarhalna (autokratska) obitelj [8]
- Moderna (demokratska) obitelj [8]

Patrijarhalna obitelj nastala je nastankom klasnog društva i temelji se na autoritetu oca u obitelji. Njom vlada „stroga hijerarhija, temeljena na spolu i dobi“ [8]. U vođenju odgojno-obrazovnog procesa dominira autoritativni stil, koji se očituje u primjeni represivnih mjera, kažnjavanju djece i zabranama [8]. Za razliku od nje, demografska obitelj podrazumijeva demokraciju obiteljskih odnosa, razvoj ravnopravnih odnosa među supružnicima, veće poštovanje djetetove osobnosti i dr. [8]. Moderna obitelj rađala se postupno u procesu nastajanja kapitalističkog društva i industrijske revolucije te se formirala po utjecajem industrijalizacije, urbanizacije i općeg tehničkog napretka. Riječ je o maloj nuklearnoj obitelji čiji su članovi uključeni u društveni rad i proizvodnju izvan obitelji i u kojoj se odnosi među članovima temelje na jednakosti, poštovanju i dubokim emocionalnim vezama [8]. Važna značajka demokratske obitelji je topla obiteljska atmosfera s jakim emocionalnim vezama između roditelja i djece. Dijete je glavni član kojemu se posvećuje maksimalna pažnja, jer se pretpostavlja da dijete u ranoj dobi treba što više ljubavi, jer se to kasnije odražava na njegov život. „Normalna obitelj, u kojoj dijete uživa u ljubavi roditelja i ima osjećaje sigurnosti, nužan je uvjet za osobni razvoj.“ [8]. Ponašanje roditelja, djeci služi kao model kojemu se nastoje približiti i identificirati. Roditelji svojim načinom života u obitelji djetetu prenose norme, vrijednosti, običaje, znanja i

uvjerenja, formirajući osobe koje će biti prihvaćene u okruženju i koje će se uklopiti u postojeće standarde društva. Transformacija patrijarhalne obitelji u modernu ogleda se u tome što se obitelj oslobađa introverzije i umjesto toga uspostavlja polivalentne funkcionalne međuovisnosti s društvom i njegovim segmentima [8]. Danas u našem društvu odgoj djece nije i ne može biti osobna stvar samih roditelja. I društvo i država dužni su priskočiti u pomoć, kako bi olakšali rad roditelja i stvorili uvjete za pravilnu skrb, odnosno odgoj djece. Oba roditelja su jednaka pred zakonom, a i sami za pravilan odgoj svoje djece odgovorni su društvu i državi. Novi zakoni štite svakog pojedinog člana obitelji od bilo čije tiranije i samovolje, ali zato društvo svakom članu nameće dužnosti i obveze koje mora ispunjavati unutar i izvan obitelji [8]. Budući da cjelokupno društvo uspješno obavlja mnoge funkcije kroz obitelji, dužno je štiti obitelj i pomagati joj da ima što više pozitivnih (poželjnih) kvaliteta, jer daje osnovu za nadogradnju roditeljskih uloga. Dakle, danas društvo i država ne mogu biti ravnodušni prema tome kako se mladi naraštaju odgajaju u obitelji, naprotiv, moraju biti zainteresirani za obitelji i odgoj. Odgoj se temelji na tjelesnom, moralnom, intelektualnom, radnom i estetskom aspektu [8].

2.1.1. Tradicionalna obitelj

Tradicionalna obitelj je tipična obitelj koja se sastoji od majke, oca, djece i ostalih užih članova uže i šire obitelji. Ovaj oblik obitelji najzastupljeniji je u Europi [9]. Samo značenje pojma tradicionalne obitelji ima više značenja. S jedne strane, tradicionalna obitelj upućuje na prošlost, odnosno na obitelj koja u mnogim segmentima više ne postoji zbog polazišta koja ne odgovaraju današnjem načinu života (patrijarhalna), dok s druge strane je određuje sama sposobnost njegovanja tradicije, odnosno onog što obitelj čini vrstom konstitutivnog elementa, trajnosti koja izmiče vremenu, neizostavne kada se priča o obitelji [9]. Ovakve obitelji održavaju prenašanje tradicije, odnosno prenošenje materijalnog i duhovnog iskustva koje ima neograničenu trajnost. Prenašanje obiteljskih tradicija usvaja prvenstveno duhovno značenje i pomaže da se obiteljski lanac učvrsti, ne samo na temelju krvnog srodstva već na zajedničkim obiteljskim vjerovanjima, predajama, simbolima i nematerijalnim elementima [9]. Upravo nematerijalni aspekti obitelji čini čvršćima i prikazuje obiteljsko zajedništvo. Međutim, tradicionalne obitelji u suvremenom svijetu dolaze u česta iskušenja što posljedično dovodi do njihovog izumiranja. Dolazi do ugrožavanja temeljnih obiteljskih vrijednosti. Pripadnici novih generacija mijenjaju percepciju i očekivanja od obitelji. Tradicionalna obitelj podrazumijeva „proširenu“ obitelj, obitelj s više djece, obitavanje više generacija pod istim krovom, ali i jasne muško-ženske uloge kao i podčinjenost žena mužu. Također, postoji pravo na posjedovanje i

vlasništvo nad supružnikom, ali i apsolutna vjernost, neizostavna žrtva za drugog i strogo razdijeljene i određene društvene funkcije [9].

2.1.2. Suvremena obitelj

Suvremena obitelj proizlazi iz institucije monogamnog braka i klasična suvremena obitelj bi bila ona koja se sastoji od jednoga muškarca i jedne žene, te različitog broja zajedničke djece [9]. Naravno, osim klasične strukture obitelji postoje i razne varijacije koje nose karakter obitelji, a primjer je obitelj koju čini majka i dijete, otac i djeca, te roditelji ili djeca iz ranijih vanbračnih veza ili brakova. Nedvojbeno su ovakve obitelji nastale pod utjecajem raznih društvenih promjena i mijenjanja prioriteta i mišljenja mladih koji osnuju obitelj [9]. U literaturi se navodi kako je polovicom 20. stoljeća došlo do značajnih promjena u strukturi obitelji pod utjecajem američkog društva. Isto se proširilo po cijelom svijetu, pa tako i Hrvatskoj [9]. Sve više roditelja iz suvremenih obitelji posvetilo se prema poslu i poslovnim obavezama. Majke osim uloge majčinstva žele biti i poslovne žene pa brigu oko djece preuzimaju za to specijalizirane institucije. Češće su i rastave brakova. Sukladno navedenom, djeca se trebaju prilagođavati u odnosu na obiteljski i institucionalni život [9]. Odrastanje i život u postmodernim obiteljima može biti izrazito težak pošto su granice, pravila i vrijednosti nejasne, promjenjive i neodređene. Upravo to je vodeći problem postmodernih obitelji gdje su potrebe roditelja bolje zadovoljene nego potrebe djece i mladeži [9]. Također, karakteristika suvremenih obitelji je da su one obično malobrojne i članovi obitelji nisu toliko povezani međusobno kao što je slučaj s tradicionalnim obiteljima. Ostala obilježja uključuju utemeljenost života na simboličkom, tj. elektroničkom planu što pridonosi povećanoj potrebi za umnim radom, komunikacijom putem medija, simboličkim kontaktima, isto tako i nedostatak fizičkih, društvenih i simboličkih veza, simboličke konflikte, povećanu potrebu za prikupljanjem i obradom apstraktnih podataka, čuvanje privatnosti i mogućnosti izbora, neobavezujuća sudjelovanja u većini aspekata društvenog života, usmjerenost na relativne i pluralističke vrijednosti, te simboličke i nedoslovne interpretacije potrage za istim [9]. U suvremenom društvu dolazi do razvoja novih modela obitelji, kao što su obitelji nastale iz izvanbračne veze, razvedenih brakova, samohrane majke/očevi, istospolne zajednice, transrodne zajednice, slobodne veze i slično. Pojavu slobodnih veza potiče ideologija roda koja je trenutno u progresivnom razvoju. Ideologija roda smatra da svaka kultura proizvodi svoja pravila ponašanja i da razlike u ulogama između spolova nisu prirodno utemeljene [9].

3. Problemi suvremenih obitelji

Moderna obitelj sve je više u krizi zbog društveno-ekonomske i političke situacije. Mogući razlozi su višebrojni i među njima uočava se je da problem kod razvoju, učenja i ponašanja mladih [10]. Čak i pozitivne razvojne tendencije u društvu ne moraju uvijek imati pozitivan učinak na dinamiku obitelji, jer određeni procesi koji mogu donijeti značajne promjene u društvenom razvoju mogu dezintegrativno djelovati na obitelj i stvoriti nestabilnost. Turbulentne i intenzivne suvremene društvene promjene za posljedicu imaju neuređenost i nestabilnost obitelji, što je i razumljivo jer je priroda obiteljskih odnosa takva da se ne mogu promijeniti preko noći [10]. Obitelj je posebno ugrožena u vremenima društvene krize, jer se „svaka društvena nesigurnost, ekonomska ili politička odražava na obiteljski život“ [11]. No, treba naglasiti da to ne znači da doslovno sve društvene promjene negativno utječu na razvoj obiteljskih odnosa, naprotiv, poželjne su zbog razvoja novih obiteljskih odnosa koji prevladavaju postojeće probleme i negativnosti u njima. Problemi suvremene obitelji odnose se prvenstveno na siromaštvo, obiteljsko nasilje, obiteljske tjeskobe i pokušaje bijega, rastave, obitelj u demografskom smislu (vorteks), probleme s odgojem, digitalizacijom i utjecajem medija, probleme s autoritetom i promjenom uloga i drugo [11].

3.1. Siromaštvo

Za ljude se kaže da žive u siromaštvu ako su im prihodi i resursi nedostatni na način da ih spriječe da imaju životni standard koji se smatra prihvatljivim u društvu u kojem žive [12]. Takvi su ljudi često marginalizirani i isključeni iz sudjelovanja u raznim aktivnostima (ekonomskim, kulturnim i društvenim) koje su norma za druge ljude. Siromaštvo je prisutno u lokalnim zajednicama, u pojedinim regijama, pa čak i na cijelim kontinentima [1]. Danas u svijetu, prema aktualnim podacima postoji „30 zemalja, uglavnom u Africi, kojima stalno prijete glad zbog nestašice hrane, koja je uzrokovana sušom, te slabo razvijenom poljoprivredom, ali i zbog vjerskih, etničkih, političkih i društvenih sukoba i ratova“ [1]. Siromaštvo nastaje kao posljedica tranzicijskih promjena. Ekspanzija globalne ekonomije koja koncentrira resurse i ekonomsku moć u velikim tvrtkama i razvijenim zemljama uništava postojeće gospodarske strukture i širi tržište visokoproduktivnih proizvoda. Takve promjene dovode do stvaranja ranjivih kategorija stanovništva, koje uključuju poljoprivrednike, seljake, radnike u neperspektivnim i propalim industrijama, nezaposlene, neobrazovane, umirovljenike, žene i djecu, migrante, izbjeglice iz

ratnih sukoba, te osobe pogođene elementarnim nepogodama [1]. Ovakve društvene promjene negativno utječu na život i rad suvremenog čovjeka koji se susreće s brojnim poteškoćama u zadovoljavanju, prije svega, egzistencijalnih potreba, a potom i ostalih. Ilustracije radi, ratna razaranja u području nekadašnje Jugoslavije dovela su do porasta broja izbjeglica u novonastalim državama, te progresivno do potpunog siromaštva i osnovnih uvjeta za život [13]. U takvim okolnostima obiteljska se situacija drastično mijenja na gore, pa se često raspadaju obitelji u kojima najveću štetu imaju djeca, a zatim ostali članovi. Ekonomsko stanje svake obitelji uvjetuje sve ostale njezine funkcije u suvremenom društvu [12]. Pristup obrazovanju, sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu zajednice, osjećaj sigurnosti, stambene uvjete i drugo [12]. Siromaštvo ima dvostruki učinak na obitelj. Prvo, obitelji nisu u stanju biti sigurno utočište za svoje članove, zadovoljiti njihove potrebe i dati jamstvo za njihove želje i ambicije (kvalitetno obrazovanje, pravilna socijalizacija, spremnost na kompromis i suradnju, toleranciju, prijateljstvo) [12]. Drugo, članovi obitelji ne mogu na vrijeme osnovati nove obitelji i obavljati preuzete i očekivane funkcije. Poseban problem predstavlja činjenica da su siromašne obitelji obično velike i smještene u nerazvijenim područjima [2].

3.2. Socijalna isključenost

Socijalna isključenost je šiti pojam od siromaštva jer je to proces u kojem su određene skupine stavljene na marginu društva i onemogućene u punom sudjelovanju zbog svog siromaštva ili nedovoljnog obrazovanja, životnih vještina ili kao posljedica diskriminacije. Socijalno isključene osobe imaju poteškoće u potpunom ili djelomičnom ispunjavanju svog potencijala za osiguravanje dovoljnog prihoda i primanje određenih dobara i sluga važnih za život [14].

Okolnosti i prilike u kojima djeca žive mogu uzrokovati socijalno isključivanje i utjecati na njihovu budućnost te izloženost socijalnoj isključenosti u djetinjstvu u direktnoj je suprotnosti s pravima djece i znatno oslabljuje mogućnosti socijalne uključenosti u odrasloj dobi što dovodi do sve dubljih društvenih podjela koje jačaju i održavaju se iz generacije u generaciju [15].

Bavljenje socijalnom isključenosti u djetinjstvu važno je zbog svojih potencijalnih dugoročnih posljedica, odnosno postoji značajan kontinuitet nepovoljnosti u djetinjstvu i ishoda u odrasloj dobi [15]. Prema autorici Bouillet socijalna isključenost djece razumije kao multidimenzionalni konstrukt koji uključuje ekonomske, socijalne, kulturne, zdravstvene i druge aspekte nepovoljnosti i deprivacije koji pojedinačno ili u kombinaciji mogu imati nepovoljan

utjecaj na trenutni život i razvoj djeteta, ali i na njegov razvoj i nepovoljne životne mogućnosti u odrasloj dobi. Primjeri socijalne isključenosti djece su isključenost iz socijalnih aktivnosti (npr. proslava, izleta, sportskih i drugih aktivnosti), usluga u zajednici (npr. knjižnice, javni prijevoz, kulturno-umjetnička ili sportska društva) i odgojno-obrazovnih ustanova (npr. zbog nedostatka osoblja, tehnologije, potpore, sredstava). [15].

Dodatno, činitelji rizika socijalne isključenosti djece u literaturi se najčešće spominju siromaštvo, psihičke bolesti i nestabilni odnos roditelja/skrbnika, migracije, zanemarivanje izloštavljanje djece te prijevremeno rođenje pri čemu veći broj činitelja rizika povećava vjerojatnost socijalne isključenosti djece. [15].

Autorica Bouillet smatra da promjene na razini javnih politika koje bi osigurale pristupačnost RPOO s komponentama rane intervencije te njihovu povezanosts drugim sustavima zaštite djece izložene riziku socijalne isključenosti čine se neophodnima. Radi se o ulaganju u socijalni kapital, a poznato je da se svaki dolar uloženi u dijete višestruko vraća. Iako su ulaganja u programe rane intervencije te RPOO u početku veća, s vremenom se smanjuju davanja za socijalne naknade, troškovi institucionalnog smještaja djece i mladih, troškovi liječenja, a povećavaju se porezni prihodi zbog povećane radne aktivnosti roditelja/skrbnika djece.

I dalje nastavlja raditi i poticati otklon na socijalnoj isključenosti djece.

3.3. Nasilje u obitelji

Jedan od problema s kojima se susreće moderna obitelj, a koji je svakim danom sve prisutniji, je problem nasilja [16]. Obitelji su ugrožene nasiljem kako unutar sebe, tako i nasiljem u neposrednom okruženju. Nasilje u obitelji karakteristično je za moderna društva, bez obzira na njihov ekonomski i ukupni razvoj. Nasilničko ponašanje ispoljavaju supružnici jedan prema drugome, roditelji prema djeci, kao i djeca prema roditeljima. Visoka razina obiteljskog nasilje ima svoje korijene u frustracijama, strahovima, neizvjesnostima i poteškoćama koje pojedini članovi doživljavaju u društvu i prenose ih na obitelj [16]. Uzroci obiteljskog nasilje su vrlo različiti: osjećaj tjeskobe u obitelji, sukobi oko odrastanja, obiteljske obaveze, reagiranje na razne zabrane, financijska situacija, kriminal, ovisnosti o drogama i slično. A fenomen je izraženiji u zemljama koje su nerazvijene i u tranziciji, kao i kod društva u kojima dominiraju tradicionalni sustavi vrijednosti [16].

3.4. Obiteljska tjeskoba i bijeg

Tjeskoba je znak života i iskustva i ne mora uvijek značiti bolest. Funkcija tjeskobe velika je, kako u normalnom tako i u patološkom procesu svih stupnjeva razvoja čovjeka. U biologiji termin tjeskobe označuje stanje budnosti, stimulaciju svjesnosti na opasnost.[17]

Obiteljska anksioznost i osjećaj bijega problem je koji je sve izraženiji u suvremenim životnim uvjetima. Danas je, posebice u ekonomski razvijenim zemljama, obitelj sve manje privlačno mjesto za život i sve manje poželjno utočište za svoje članove. Nedostatak slobode, usamljenost, nedostatak pažnje, nedostatak podrške i drugo, pretvaraju obitelj u mjesto borbe različitih želja i ambicija, umjesto skladnih odnosa, ljubavi i podrške [18].

Osjećaj anksioznosti, usporedo s tjelesnim smetnjama, obuzima čovjeka u cjelini. Karakteriziran je slobodno lebdećim strahom koji preplavljuje osobu, kao da ga potpuno obuzima, a pritom ne zna odakle strah dolazi i zbog čega se javio. Strašljivo iščekivanje je vrlo kompleksno subjektivno doživljavanje tjeskobe koje je teško precizno opisati..[17]

Jedan od načina vježbanja je autogeni trening. Gregurek i Braš (2007) predložili su tajsistem vježbanja koji se može činiti samostalno i u bilo koje vrijeme. Ovu metodu je u europsku psihoterapijsku praksu (bila je inspirirana istočnjačkom jogom) uveo j. H. Shultz kako bi bolesnika naučio „vladati sobom“. U tijeku autogenog treninga osoba putem tjelesnih vježbi postiže određene pojave vezane uz vegetativni živčani sustav i putem njih utječe na svoje psihičke smetnje. Autogenim treningom osoba uči kako da se relaksira, što znači kako da smanji ili otkloni napetost koja je, kao što znamo, pratilac nepovoljnih emocija, u prvom redu straha, ljutnje i tjeskobe.[17]

3.5. Promjena uloga

Suvremena žena danas osim obitelji i želje da odmaknu od života u kojem su jednom dijelu života bile zlostavljane imaju sve veću potrebu za dokazima, uspjehom i karijerom, davanja prednosti karijeri, želji za slobodom i neovisnošću i traženjem novog stila života [19]. Također, sukobi roditelja i djece oko razumijevanja prava na individualnost i slobodu, sve su češći. Sve je češća uloga roditelja u kojoj se nameću obaveze djeci. Zbog toga djeca postaju frustrirana, posežu za nasiljem među vršnjacima, bježe u samoću, ravnodušnost, depresiju [19].

Nezadovoljni stanjem u obitelji, mladi često pokušavaju pronaći utočište u drugim skupinama koje se nameću kao alternativne obitelji, ali zapravo su njihova negacija jer se uglavnom radi o „sektama“ [20]. Osim takvih grupacija, jedan od problema koji narušava skladne obiteljske odnose je sve veća pojava idola i širenje idolopoklonstva (prednost štovanju idola) [20]. Zbog neispunjavanja vlastitih ambicija i očekivanja, mladi se fokusiraju na praćenje i obožavanje osobe ili grupe iz estrade, sporta i drugih područja. Poseban problem je kada se za idole biraju frustrirane i patološke ličnosti. To je izvor povećane napetosti u obiteljskim odnosima i uzrok nesporazuma između roditelja i djece [20].

3.6. Obiteljska otuđenost

Obiteljska otuđenost je drugi oblik problema određene skupine, kada su roditelji posvećeni jednom cilju (obično stjecanje bogatstva, osobna afirmacija, prednost poslovnim obavezama i sl.) i nemaju dovoljno vremena i strpljenja za svakodnevna obiteljska okupljanja i obveze. Otudenost nastaje kao posljedica dinamičnog razvoja društva, brzog tempa života, potrošačkog mentaliteta, utrke za novcem, potrebe za stalnim usavršavanjem itd. [21].

3.7. Obitelj u demografskom smislu

Obitelj u demografskom smislu (vorteks) također je jedan od problema suvremene obitelji jer je broj u njoj danas nedosljedan. To se poklapa s neravnomjernim kretanjem nataliteta na globalnoj razini. Obitelji s više djece obično su siromašne i „ne ispunjavaju potrebne ekonomske i društvene funkcije da bi se njihovi članovi normalno razvijali“ [21]. Nasuprot njima su obitelji s malo djece koje potiču strah od nedovoljne reprodukcije i nužne obnove stanovništva. Standard i kvaliteta života osnovni su uvjeti i argumenti za veličinu i položaj ovih obitelji [21].

3.8. Problemi u odgoju

Specifičnosti u obitelji, poteškoće, nesporazumi, djeca s posebnim karakteristikama i dr. čimbenici koje obitelj uspijeva prevladati sama, bez pomoći izvana, smatraju se problemom

obiteljskog odgoja [19]. Problemi koji ugrožavaju razvoj i odrastanje djece od posebne su važnosti za proučavanje i traženje optimalnih rješenja. Razlikujemo:

- problemi odgoja u obitelji s poremećenim odnosima
- problemi odgoja u obitelji poremećene strukture [21]

U obiteljima s poremećenim odnosima najčešći problemi s kojima se susreću su: alkoholizam – emocionalnu klimu u alkoholiziranoj obitelji karakterizira „stanje neobuzdanosti, mržnje, neprijateljstva, verbalnog i fizičkog nasilje između članova obitelji“ [21]; zanemarivanje djece i maloljetnička delikvencija na temelju nedostataka roditeljske ljubavi; bolesti ovisnosti; obiteljski stres; djeca s teškoćama u razvoju; poremećaji djetinjstva, mladosti; poremećaji materinstva i poremećaji očinstva [19]. Problemi obiteljskog odgoja poremećene strukture odnose se na poremećaje bračnih parova, razvedene brakove s djecom, poremećaje roditeljskih veza i raspad obitelji. Odnos roditelja prema djeci u takvim obiteljima najčešće se ogleda u pretjeranoj strogosti ili popustljivosti, osjećaju odbačenosti, manjku ljubavi, razumijevanja i pažnje [21].

3.9. Utjecaj medija

Većina roditelja, kao i stručnih osoba protivnici su učestalog korištenja medija (mobiteli, računala, televizija i dr.) u svakodnevnicu djeteta [11]. Nebrojno puta se spominju negativne posljedice medija na obiteljski sklad i život općenito. No ipak, roditelji često pribjegavaju upotrebi raznih medija zato što je to ponekad jednostavnije i zato što oni nisu spremni prilagoditi se roditeljstvu na način koji je najbolji za djecu. Stoga im upotreba medija predstavlja izgovor i lak način za izbjegavanje kontakta s djetetom, osobito kada su „preumorni“ da sudjeluju aktivno u igri, odgoju i provođenju vremena s djetetom [11]. Primjer navedenog je upotreba električne igračke kod male djece, usred čije igre je dijete zaintrigirano samom igračkom i od malena je okruženo određenim „medijem“ a roditelj na taj način izbjegava obavezu prema djetetu i ima više slobodnog vremena. Neminovno je da se većini djece u slobodno vrijeme, kada bi se trebali družiti, igrati i biti kreativni nudi od strane roditelja mnogo vanjskih poticaja, te tako djeca provode slobodno vrijeme uz računala, televiziju ili druge medije. Kroz ovakav odgoj, djeca su izložena pretjeranoj stimulaciji odmalena i nemaju dovoljno prilika za iskazati svoju kreativnost. Posljedica svega navedenog je nepotreban stres koji posljedično uzrokuje psihosomatske probleme [11]. Prema dostupnim istraživanjima, postoje podaci koji ukazuju na činjenicu kako dijete od šest godina je tijekom svog života gledalo televiziju duže od godinu dana. Također, djeca u starosti do 15 godina ispred ekrana provedu do 60% vremena [22]. Osim gledanja televizije djeca se služe i pametnim telefonima, video igricama i ostalim medijskim sadržajem. Sve navedeno uzrokuje loše obiteljske odnose, antisocijalno ponašanje, socijalnu izolaciju, te

potiče djecu da zbog izoliranosti i dalje i više gledaju televiziju, igraju igrice i slično [22]. Također, istraženo je da djeca koja pretjerano koriste medije imaju niži stupanj zadovoljstva, ne slažu se s roditeljima, nisu sretna u školi, nemaju prijatelje i često upadaju u neprilike. Također većinu vremena im je dosadno, osjećaju se nesretno ili tužno u odnosu na djecu koja nisu u stalnom kontaktu s medijima [22]. Uloga roditelja kako bi se preveniralo pretjerano izlaganje medijima je objasniti djeci kako zadovoljstvo mogu pronaći u druženju s obitelji, drugim ljudima, kolegama, vršnjacima, prijateljima. Roditelju ne smiju dopustiti da mediji kontroliraju život djeteta. Daleko od toga da mediji u razumnoj mjeri djeci pomažu u obrazovanju, stjecanju novih prijateljstava, istraživanju i slično, ali u prevelikim dozama izrazito su štetni [11]. Osim psiholoških problema, pretjerano izlaganje medijima utječe i na razvoj fizičkih tegoba kao što je pretilost, oslabljenje osjetila vida i sluha, povećanje tjelesne težine i dr. Uzrok problema s tjelesnom težinom je najčešće psihološke prirode uz kombinaciju količine vremena koja je provedene bez nadzora ispred televizora, računala i slično. Tijekom tog vremena djeca, kao i odrasli često posežu za raznim grickalicama, gaziranim sokovima, slatkim i načelno nezdravom hranom. Kao problem se javlja i nesаница i problemi sa kvalitetom sna, nervozom, odlaskom na spavanje i slično. Ovakav utjecaj je negativan i utječe loše na razvoj dječjeg mozga. Sve navedeno dovodi od problema u obitelji, koji ako se na vrijeme ne uoče mogu dovesti do drugih problema kao što su raspad braka, ovisnosti, zanemarivanja, nasilja i općenito disfunkcije u odnosima [22].

3.10. Roditelji koje je lako pobijediti

U današnje vrijeme proces socijalizacije djece i mladih nailazi na brojne probleme. Sve je češći manjak autoriteta u obiteljima. Najteža, ali i najčešća pogreška u odgoju djece je popustljivi odgoj [11]. Općenito se pojam razmaženosti smatra kao popustljivost, odnosno prevelika briga roditelja da ispune sve prohtjeve djeteta. Neminovno je da odgoj ima dugoročne posljedice za razvitak djeteta. Dokazano je kako djeca koja potječu iz obitelji nižeg socioekonomskog statusa imaju često asocijalno ponašanje, a djeca iz obitelji koja pripada višem socioekonomskom statusu budu često sklona konzumaciji alkohola, droge, antidepresiva i općenito su neumjereno sklona uživanju različitih užitaka (sredstva ovisnosti) [11]. U današnje vrijeme, roditelji su suočeni s poteškoćama u postavljanju granica i ograničenja. Isto tako, nesavjesno odlučuju da je puno važnije biti djetetov prijatelj, a ne roditelj. Sukladno tome sve više nedostaje zaštita, jasno postavljanje granica i vodstvo. Ukoliko se roditelj postavi u ulogu

prijatelja na nenamjieran način izbjegava potencijalne sukobe i odgovornost, koja je ključan aspekt roditeljstva. Nemogućnost razlikovanja autoritarnosti, nadređenosti i autoriteta dovela je do situacije u kojoj je uloga roditelja postala nejasna [11]. Uloga roditelja je prvenstveno biti roditelj, a ne prijatelj. Suština problema je da roditelji zapravo znaju da trebaju postaviti granice u odgoju, ali ne znaju kako ih postići i izreći, a da ih djeca shvate ozbiljno i da istovremeno ne budu povrijeđeni. Kako bi se to promijenilo, neizmjereno je važna međusobna komunikacija, razumijevanje i poštovanje, stoga je odmalena potrebno djecu učiti da uvažavaju potrebe i mišljenja svih članova obitelji i šire [11]. Često je problem što današnji suvremeni roditelji cijelo vrijeme pokušavaju biti razumni i ljubazni, a djeca to iskorištavaju. Razvodi, manjak vremena zbog užurbanog načina života i druge situacije brojne roditelje navode da nesavjesno rade kompenzacije u odgoju. Kako bi se ublažio osjećaj krivnje, roditelji su izrazito tolerantni prema neprihvatljivom ponašanju djece. Većina roditelja okupirana je načinom na koji djecu treba naučiti granicama, a kao rješenje se često u literaturi navodi da roditelj treba poštovati dijete i njegove granice, a dijalog je najdjelotvorniji način rješavanja problema [11]. Dužnost roditelja je odgojiti djecu na način da budu samostalna i spremna za život. U većini obitelji koje imaju problem s autoritetom, loše roditeljstvo je uzrok djetetova ponašanja koje nije prihvatljivo i kod takvih roditelja javlja se osjećaj nesigurnosti. Međutim, tijekom socijalizacije djece nisu ključni samo roditelji već i djedovi, bake, braća, sestre i druge odrasle osobe važne u djetetovu životu. Sve bliske osobe zajedničkim snagama trebaju utjecati na problem, redefinirati uloge i graditi individualan pristup u odgoju djece [11].

3.11. Raspad braka i obitelji

Ako se spominje raspad obitelji braka u literaturi se često navodi kako je kultura individualizma jedan od čimbenika koji dovodi do sukoba i posljedično raspada braka [11]. Razlog se nalazi u tome da se takva kultura ne podudara sa zahtjevima i vrijednostima života u zajednici. Razvoj industrijskog društva doveo je do fenomena u kojem su žene uključene na sve razine javnog života, što je dovelo do potpune ravnopravnosti s muškarcima, ali i do promjene uloga žena u kontekstu majka i supruga. Sve to dovodi do problema unutar obitelji i do kriza u braku [11]. Za ovo razmišljanje potrebno je shvatiti probleme kontekstu definiranja tradicionalne obitelji nasuprot postmoderne. Prema tradicionalnom gledištu „Podjela uloga u obitelji tradicionalnih društava strogo je određena: muškarac radi izvan kuće i ekonomski skrbi za svoju obitelj, a žena ostaje kod kuće kao domaćica. Muškarac (pater familias) je subjekt u obitelji, dok su žena i djeca objekt njegove ljubavi, možda često samovolje.“ [11]. Suprotno

tradicionalno obitelji, na definiranje postmodernističkih uloga obitelji utjecala je modernizacija, urbanizacija, individualizacija, razvoj tehnologije i znanosti, te brojni drugi čimbenici. U njezinom shvaćaju poštuje se i trudi zadovoljiti načelo slobodno izbora partnera, ostvarivanje prava djece i žena i sve veći broj partnerskih brakova. Povećanje partnerskih brakova je posljedica ekonomske neovisnosti žena i raskida nezadovoljavajućih veza, povećane slobodne slobode i dr. Osim braka u modernoj obiteljskoj zajednici promijenjena je i uloga djece. Kod djeteta su uočene pozitivne promjene u odnosu roditelj-dijete. „Dijete je ravnopravni član obitelji, koji dobiva određene ideje od obitelji i temeljna pravila ponašanja, ali je punopravno u svom djelovanju i razmišljanju. Također, živi s majkom i ocem i ima priliku ispuniti osnovne egzistencijalne, fizičke i psihološke potrebe, te imam konstantan osjećaj uspjeha.“ [11]. No, iako ima puno pozitivnim promjena razvitkom modernih obiteljskih zajednica paralelno raste i broj rastava a potom i promjene na negativno u odgoju i ponašanju, te razvoju djeteta. Prema dostupnim podacima koje je objavio portal N1 u 2017. godini broj sklopljenih brakova bio je 20 310, od čega je 48,4% građanski sklopljenih i 51% vjerskih. U istoj godini razvelo se 6 265 brakova [11]. U većini slučajeva rastava braka je rastakanje postojeće obitelji. Danas se rastava braka najčešće interpretira kao rastavljeni i raspali brak, te u prvi plan dolaze bračni parovi, a ne razorene i rastavljene obitelji. Istraživanja posljednjih desetljeća navode da su opći faktori za razvod braka siromaštvo, sklapanje braka u tinejdžerskoj dobi, nezaposlenost, kohabitacija, niska razina obrazovanja, iskustvo predbračnog začeca, nova bračna zajednica koja uključuje djecu iz prijašnjih veza i brakova, drugi/treći brak, miješani brakovi i neodrastanje uz roditelje koji su u braku [11]. Obično se navode tri tipa razvoda. To su razvod kao vrsta poslovnog dogovora, prijateljski razvod i visokokonfliktni razvod [11]. Kod razvoda koji je vrsta poslovnog dogovora karakteristično je smanjenje komunikacije između supružnika, nedostatak emocionalnih osjećaja i dogovaranje isključivo o djeci. Prilikom prijateljskog razvoda supružnici bolje funkcioniraju kao prijatelji, nego u braku ili ljubavnoj vezi. Od sve tri vrste najteži oblik je visokokonfliktni razvod. Kod njega je karakteristično da postoji jako izražen sukob između supružnika, koji ne uspijevaju pronaći rješenje za nesuglasice. Sukob se pretvara u „ratovanje“ i širi se na cijelu obitelj [11]. Samačke obitelji sve su češći oblik. Potreba za visokoeduciranim kadrom dovela je do produživanja obrazovanja, a ekonomska kriza dovela je do toga da mladi ljudi ostaju što duže mogu kod svojih roditelja, što čini teren roditeljima zbog nezaposlenja, financiranja i školovanja. Pošto brak više nije nužnost niti vrednota odgađa se vrijeme stupanja u brak. Odrasli mladi preferiraju da žive u suživotu i ne žure se s vjenčanjem. Stoga se vrijeme stupanja u brak pomaknulo prema tridesetoj godini. Vrlo je važno osvijestiti koliko i kako raspad obitelji i braka mogu utjecati na svakog člana te zajednice, te je ključno pronaći idealno rješenje za takve probleme [11].

4. Utjecaj Covid-19 pandemije na obitelj

Pandemija Covid-19 imala je neviđeni utjecaj na svakodnevni život obitelji diljem svijeta. Do danas je više od 535 milijuna ljudi diljem svijeta dijagnosticiran Covid-19, a prijavljeno je više od 6,3 milijuna smrtnih slučajeva [22]. Svjetska zdravstvena organizacija (SZO) predložila je pristup sustavnom upravljanju Covid-19 virusom po mobiliziraj-kontroliraj-suzbij-smanji-razvijaj principu [23]. Sukladno tome, izdani su različiti mandati diljem zemalja svijeta u pokušaju da se uspori širenje virusa. Za usporavanje širenja virusa korištene su mnoge mjere poput izolacije, karantene, testiranja, socijalne distance, ograničeno je korištenje brojnih trgovačkih, obrazovnih, socijalnih, zdravstvenih, gospodarskih i drugih usluga i objekata, povećano adekvatno javno-zdravstveno ponašanje i slično [23]. Izolacija se definira kao proces odvajanja osoba s Covid-19 virusom ili onih za koje se sumnja da imaju Covid-19 od onih koji nisu bolesni. Nasuprot tome, karantena odvaja i ograničava kretanje osoba izloženih Covid-19 virusu kako bi se utvrdilo jesu li oboljeli. Izraz „lockdown“ koristio se za opisivanje niza vladinih ograničenja zajednice, u nastojanju da se smanji širenje Covid-19, koje se obično događa kada širenje bolesti postane toliko rašireno da preciznije intervencije postaju manje učinkovite [22]. Tijekom karantena, članovi zajednice su odvojeni od onih koji nisu u njihovom kućanstvu. Od prvog prijavljenog slučaja u zemljama širom svijeta, pa tako i Hrvatskoj primjenjivale su se stroge smjernice za socijalno distanciranje i izolaciju kako bi se upravljalo napredovanje Covid-19. Međunarodne granice brzo su zatvorene i uvedena je obavezna karantena za putnike koji su se vratili. Osim toga, uvedena su stroga ograničenja ostanka kod kuće. Uz socijalno distanciranje uvedeno je i obavezno korištenje zaštitne opreme kao što su maske i dezinfekcija ruku [23].

Iako anegdotski izvještaji i ankete poprečnog presjeka upućuju na to da su pandemija Covid-19 i javnozdravstvene intervencije imale štetan utjecaj na mentalno zdravlje odraslih diljem svijeta, kao i na dobrobit roditelja i djece posebno, veličina ovog utjecaja ostaje nepoznata. U prošlosti su ekonomske krize dovele do povećanog stresa roditelja, problema s mentalnim zdravljem i povećanja međuroditeljskih sukoba, što je dovelo do povećanog grubog i nasilnog roditeljstva [24]. Osim radnih i financijskih poremećaja, tijekom pandemije Covid-19 obitelji su doživjele ogroman stres zbog zatvorenosti u kućanstvima, socijalne izolacije, brige za zdravlje obitelji i prijatelja, poremećaja u školi i brzi o djeci, te potrebe da se donesu nove odluke vezane za zdravlje u kontekstu neizvjesnosti [24]. Razumijevanje utjecaja pandemije na ove ishode ključno je za razvoj resursa i intervencija za obitelj tijekom i nakon pandemije. Iako dosadašnja istraživanja ukazuju na značajan pad mentalnog zdravlja i obiteljskih odnosa, pojedine studije

koje uspoređuju dobrobit prije i tijekom razdoblja pandemije dale su različite rezultate [24]. Jedna studija u Ujedinjenom Kraljevstvu procijenila je mentalni stres kod odraslih dvije godine prije i ponovno tijekom pandemije, pronalazeći značajno povećanje ukupnog stresa. Međutim, korišteni je upitnik bio kratka mjera probira s 12 stavki za procjenu općeg mentalnog statusa, sa stavkama koje pokrivaju niz tema kao što su anksioznost, depresija, samopouzdanje, koncentracija i socijalna disfunkcija [25]. Druga studija ispitala je promjenu u funkcioniranju odnosa parova u periodu neposredno prije pandemije do perioda ubrzo nakon početka pandemije. Ispitivanjem je zaključeno kako nisu otkrivene promjene u zadovoljstvu vezom ili uzročno-posljedičnim atribucijama, te su uočene male promjene u atribucijama odgovornosti [26]. Dvije studije usporedile su odgovore jednog uzorka ispitanika adolescenata tijekom pandemije sa sličnim, ali drugačijim uzorkom tijekom pandemije. U jednoj studiji, adolescenti tijekom pandemije prijavili su niže razine prijavljene depresije i usamljenosti, ali više razine nesreće i nezadovoljstva životom, u usporedbi s drugim adolescentima prije pandemije [26]. U drugoj studiji, latino adolescenti izvijestili su o nešto boljoj dobrobiti tijekom pandemije u usporedbi s kolegama iz istih srednjih škola prije pandemije. Iako intrigantno u smislu odgovora potencijalnih adolescenata na pandemiju, ovi dokazi možda neće imati utjecaj na iskustvo mlađe djece koja su emocionalno ovisna o roditeljima i zahtijevaju više svakodnevnog nadzora i usmjeravanja odraslih [26]. U većini provedenih istraživanja pretpostavka je da stresori povezani s pandemijom, uz povećanje emocionalne potrebe djece imaju negativne implikacije na mentalno zdravlje i obiteljske odnose [26]. Uočeno je da odnos suroditeljstva – to jest, sposobnost roditelja da rješavaju nesuglasice, podržavaju jedni drugi u roditeljskoj ulozi i koordiniraju obiteljske napore u održavanju zdravstveno-zaštitnog ponašanja konceptualiziraju se kao temeljne dimenzije odnosa. Prethodna istraživanja pokazuju da je uzajamno podržavajući suroditeljski odnos kritičan čimbenik koji podržava vlastitu prilagodbu i mentalno zdravlje, a posljedično i kvalitetu roditeljstva i dobrobiti djece u različitim obiteljima i njihovim strukturama. Dokazano je da prijepandemijske razine sukoba u suroditeljstvu utječu negativno na stupanj pogoršanja mentalnog i bihevioralnog zdravlja te obiteljske odnose i probleme [26].

4.1. Utjecaj izolacije

Odsutnost rutinske i društvene izolacije povezane sa zatvaranjem imalo je značajan utjecaj na fizičko i mentalno zdravlje odraslih i posebice djece. Za djecu su negativne posljedice obično povezane s produljenim zatvaranjem škola i povećanim zatvaranjem kafića, teretana, rekreacijskih centara i sličnih ustanova. Kad djeca ne idu u školu, manje se bave tjelesnom

aktivnošću i više koriste medijske usluge, mobitele, televiziju, računala te sukladno tome prijavljuju nepravilne obrasce spavanja i obično imaju manje povoljnu prehranu [25]. Studije koje ispituju utjecaj izolacije tijekom pandemije također sugeriraju porast zabrinutosti u ponašanju i lošiji san među djecom, kao i povećanu razdražljivost, nepažnju i pripijeno ponašanje u svim dobnim skupinama. Izražena je i značajna zabrinutost za „rizične“ mlade kada škole, pravni centri i preventivne službe ne funkcioniraju u potpunosti, jer mogu imati manje mogućnosti za sigurno prijavljivanje štete ili zlostavljanja [25].

Lockdown također predstavlja značajan izazov za odrasle. Na primjer, studija utjecaja naredbi o ostanku kod kuće na mentalno zdravlje odraslih i Sjedinjenih Država (SAD) tijekom pandemije Covid-19 pokazala je da je izolacija dovela do značajnog smanjenja mentalnog zdravlja [23]. Slični padovi primijećeni su u mentalnom zdravlju odrasle populacije koje prolaze kroz karantenu diljem svijeta, na primjer u Njemačkoj, Italiji, Grčkoj, Kanadi i Ujedinjenom Kraljevstvu (UK) [25]. Lockdown je također povezan s porastom nasilje u obitelji, ekonomskim poteškoćama, povećanom konzumacijom alkohola, smanjenjem tjelesne aktivnosti i globalnim osjećajem gubitka i tuge. Ovi nalazi u skladu su s studijama provedenim tijekom pandemije SARS-a i prirodnih katastrofa, sugerirajući odnos između socijalne izolacije i loših rezultata socijalnog, mentalnog i fizičkog zdravlja [25]. Općenito, ovi rezultati sugeriraju da intervencije kao što je zatvaranje utječu na mentalno i fizičko zdravlje i dobrobit djece i odraslih. Možda su iz tog razloga izolacije postale kontroverzna tema, a neki autori sugeriraju da su učinci izolacije na javno zdravlje daleko štetniji od Covid-19. Autori su usuglašeni da će djeca snositi najveći teret ekonomskih posljedica karantene, a pritom će biti i najviše oštećena. Iako izolacija i dalje igra važnu ulogu u javnoj zdravstvenoj politici, potrebno je učiniti više kako bi se razumjeli utjecaji na obitelj i zajednice [25].

4.2. Emocionalno zdravlje i dobrobiti djece i mladih

Istraživanja sugeriraju da je Covid-19 negativno utjecao na emocionalno zdravlje i dobrobiti djece i mladih u obiteljima [27]. Istraživanja su pokazala da su djeca i mladi zabrinuti zbog financija za sebe i/ili svoje obitelji. Istraživanja provedena tijekom pandemije sugeriraju da su se neki mladi dobro nosili, dok su drugi bili izloženi povećanom riziku od mentalnih poremećaja zbog kombinacije novih i dodatnih stresova i pritisaka kod kuće, smanjenog pristupa prijeko potrebnim uslugama i ograničenih mogućnosti za društvenu interakciju i podršku prijatelja i šire obitelji [26]. Utvrđeno je da su djeca i mladi ljudi u nepovoljnom položaju i da su izloženi većem riziku od razvoja bolesti mentalnog zdravlja zbog pandemije [27]. Djeca su

tijekom pandemije bila sklonija tjeskobi i usamljenosti, te općenito problemima s emocijama ali i hiperaktivnošću [27]. Studija o stopama samoozljeđivanja kod mladih žena pokazala je da je udio mladih žena (u dobi od 16 do 34 godina) koje su se samoozljeđivale pet puta veći u razdoblju pandemije [26]. Istraživanja su istaknula povećanje usamljenosti i društvene izolacije među mladima kao ozbiljnu zabrinutost. Trauma, gubitak voljenih i nemogućnost druženja s obitelji prijateljima tijekom teških razdoblja utjecali su na značajan broj mladih ljudi. Oni u dobnoj skupini od 16 do 29 godina više su prijavljivali akutnu usamljenost od onih u dobi 60+ [27]. Pogoršanje mentalnog zdravlja mladih ljudi i smanjenje dostupnih usluga mentalnog zdravlja među najjasnijima su neposrednim zdravstvenim učincima mjera izolacije. Nedostaci u pružanju usluga mentalnog zdravlja za djecu i mlade već su bili ozbiljan problem prije pandemije, a kasnije su postali još akutniji [27].

4.3. Emocionalno zdravlje i dobrobit roditelja

Sve je više dokaza o utjecaju koji Covid-19 i mjere izolacije imaju na emocionalno zdravlje. Određene skupine mogu biti izložene većem riziku od štetnih utjecaja na mentalno zdravlje na temelju čimbenika koji uključuju socioekonomski status, stanje mentalnog zdravlja prije pandemije, dob, etička pripadnost i ranjivost na zdravstvene učinke virusa [27]. Širok raspon istraživanja pokazao je da su oni koji su se najviše borili prije pandemije najteže pogođeni u pandemiji, uključujući kućanstva s niskim prihodima. Prevalencija umjerenih do teških simptoma depresije najviše je porasla upravo među tom populacijom, odnosno među osobama koji si nisu mogle priuštiti neočekivani trošak [27]. Također, istraživanja su pokazala da su određene skupine roditelja i skrbnika bile posebno osjetljive na nevolje tijekom karantena nego roditelji u drugim obiteljima. Razina naprezanja koju osjećaju roditelji u obiteljima s niskim primanjima, samohrani roditelji i oni koji brinu za dijete s posebnim potrebama najrizičnija su skupina. Dokazi upućuju da su roditelji iz tih određenih kućanstava bili posebno osjetljivi na povišene simptome mentalnih poteškoća, imali su višu razinu stresa i kod njih je bila češća depresija i tjeskoba. Najčešće prijavljivani razlozi za razvoj mentalnih poremećaja uključivali su brigu oko nova, rastuće troškove hrane i komunalnih računa, briga za zdravlje i strah od budućnosti [27].

4.4. Obrazovni ishodi

Sve je više dokaza o utjecaju zatvaranja škola zbog Covid-19 na ishode učenja učenika. Istraživanje (DfE 2021, Zaklada za obrazovanje EEF 2020 i GL Assessment 2021) navode kako su učenici ostvarili manji akademski napredak u odnosu na grupe iz prethodnih godina [27]. Neki podaci pokazuju na to da učenici u određenim razrednim skupinama sada zaostaju 15 do 22 mjeseca od onoga što bi inače bili. Najveći gubitak u učenju uočen je iz područja matematike. 41% učenika srednjih škola iz kućanstava s najvećim dohotkom proveo je najmanje četiri sata dnevno učeći, u usporedbi sa samo 23% učenika iz kućanstava s najnižim prihodom [27]. Predviđa se činjenica kako će gubitak u obrazovanju imati dugoročno ozbiljne posljedice u smislu napretka u obrazovanju ali i na tržištu rada. Veliki problem s kojim su se obitelji susrele je i pristup tehnologijama i razinama roditeljske pomoći i podrške. Studije su također pokazala da su mnogi roditelji izvijestili da čak i u slučajevima kada su škole u početku pružale visokokvalitetan rad, digitalne ili tiskane materijale, smatrali su da neće biti moguće održati razinu učenja i stručnog podučavanja kako je za njihovo dijete potrebno [27].

4.5. Digitalni pristup

Istraživanja su pokazala da su ograničenja Covid-19 naglasila opseg i posljedice digitalne isključenosti, posebno u odnosu na obrazovanje i zapošljavanje ljudi koji ne mogu raditi na daljinu od kuće. Digitalna isključenost ne odnosi se samo na pristup ICT opremi, ona pokriva i niz pitanja koja se odnose na razine pristupa, razine digitalnih vještina i obrazovanje [26]. Studije su pokazale da su skrbnici i roditelji u obiteljima s niskim primanjima imali problema s online učenjem za svoju djecu ili su imali poteškoće u pristupu tehnologijama ili je tehnologija koja su posjedovali bila pokvarena [27]. Digitalno isključeni pojedinci riskirali su da izgube svoj glas i vidljivost jer se vladine usluge i demokratski angažman sve više prebacio na Internet i digitalni prijenos čime se zadire u prava djece i odraslih na obrazovanje, informiranost i sudjelovanje što posljedično ima za utjecaj probleme u odnosima. Uočeno je iz tog razloga više stresa, svađa i brige u vezi s učenjem kod kuće i obavljanjem poslovnih obaveza [27]. Dokazi također pokazuju prisutnost digitalnog umora, pri čemu su se mladi ljudi osjećali preplavljeni količinom vremena koje su morali provesti na svojim računalima i pametnim telefonima [27]. Posljedice ovoga na mentalno zdravlje nisu dobro shvaćene, ali čini se da je to pridonijelo nedostatku energije, nižem moralu i nižoj produktivnosti za vrijeme pandemije [27]. Negativni

učinci digitalne isključenosti osjećali su se u svim aspektima života, od mogućnosti pristupa poslu i rezultirajućih utjecaja na prihode, kvalitetu obrazovanja, dostupnost zdravstvene skrbi, troškove roba ili usluga pa čak i sposobnosti povezivanja s voljenima tijekom nevjerojatno izazovnih vremena. Digitalni jaz, s previše učenika koji nemaju pristup online učenju, bio je samo jedan od razloga što je unatoč ogromnim naporima mnogih učitelja i pomoćnog osoblja došlo do slabog odaziva na ispunjavanje školskih obaveza od kuće [26].

4.6. Zlostavljanje u obitelji

Učinak pandemije bio je izuzetno zabrinjavajući u smislu zlostavljanje u obitelji, zlouporabe supstanci od strane roditelja i zanemarivanje djece. Tijekom pandemije studije su pokazale da je obiteljsko zlostavljanje prijavljivano više među onima s nižim prihodima, mlađima od 60 godina i onima s postojećim mentalnim zdravstvenim problemima [26]. Također je zabilježeno da je nešto više kod ljudi koji žive s djecom u usporedbi s onima koji žive samo s drugim odraslim osobama u kućanstvu. Nadalje, tijekom pandemije, šire društvene determinante obiteljskih nevolja, uključujući siromaštvo, zapošljavanje i zabrinutost za stanovanje, pojavile su se kao pritisci koji su gurnuli obitelji koje bi se inače snalazile u krizi. Uz ograničenja izolacije, ugrožena djeca i mladi provode više vremena u svojim domovima s članovima obitelji [26]. Povećana je mogućnost da budu svjedoci obiteljskog zlostavljanja i/ili podnose emocionalno ili fizičko zlostavljanje od strane članova obitelji. Djeca i mladi također više nisu imali priliku skloniti se u škole, omladinske klubove ili organizacije i provodili su manje vremena sa svojim učiteljima i radnicima s mladima koji su osposobljeni za otkrivanje dokaza zlostavljanja. Istraživanja su izvijestila da je došlo do porasta obiteljskog nasilje zbog napetosti u kući, te da je općenito bilo više poteškoća u obiteljskim odnosima [26]. Nadalje, poznato je da je u obiteljima bez prethodnog zlostavljanja u obitelji, financijski stres zajedno s nedostatkom socijalne podrške pogoršava nasilje. Dokazi iz prethodnik pandemija sugeriraju da se izloženost obiteljskom zlostavljanju povećava tijekom mjera izolacije, ostavljajući ranjivu djecu, mlade ljude i žene u daljnji rizik od zlostavljanja od strane članova obitelji i partnera s povezanim dugotrajnim psihološkim posljedicama. Pokazalo se da politike socijalne izolacije povećavaju osjetljivost na obiteljsko zlostavljanje. Postoji rizik da u izolaciji počinitelji interveniraju svoje kontrolno ponašanje, dodatno ograničavajući slobodu svojih partnera i ugroze njihovu sigurnost tijekom karantene Covid-19 [26].

4.7. Razvod braka

Svijet doživljava ogroman stres s Covid-19 pandemijom poseban značaj i izazov uočen je zbog obiteljskog stresa i mogućnosti razvoda. Istraživanja o obiteljima koje se razvode pokazuju da, premda se sam razvod uglavnom doživljava kao stresor koji većina može obraditi bez teških dugoročnih posljedica za mentalno zdravlje i funkcioniranje, dodavanje drugih stresora razvodu pojačava negativne učinke na funkcioniranje pojedinaca i odnosa unutar obitelji, te su članovi izloženi riziku od niza poteškoća. Razvod predstavlja veliku prekretnicu za obiteljski život [27]. Većina obitelji ostaje otporna, iako pod velikim stresom kroz ovu tranziciju. Međutim, značajan postotak (10-20%) populacije, upada u procese sukoba i/ili prekida koji čine individualne probleme i probleme u odnosima vjerojatnijima [27]. Prvo činjenica kako Covid-19 utječe na rastavu i razvod je pokretanje rastave i razvoda. Covid-19 potencira i ograničava razdvajanje i rastavu. Za većinu obitelji koje se kreću prema razvodu, Covid-19 podiže stres. Najčešći razlozi su prisiljeni smještaj na mjestu, te zamagljena granica između posla i života kod kuće, čime se pruža nova prilika za sukobe. Čimbenici rizika su i intenzivnije roditeljske uloge i prevalencija drugih stresora, poput nezaposlenosti i smanjenja prihoda. Mnoge su škole zatvorene, a djecu školske dobi potrebno je školovati od kuće pa se roditeljske uloge proširuju na učitelje i trenere za inzvanastavne aktivnosti svoje djece. Ove dodatne roditeljske odgovornosti također povećavaju stres na poslu (posebno za žene koje postaju odgovorne za većinu ovih zadataka), što se lako prelijeva u parove jer se uloge moraju redefinirati. Mlađa odrasla djeca se neočekivano vraćaju kući na neodređeno vrijeme dodatno povećavajući stresne faktore. To može stvoriti staklenik interakcije tijekom vremena u kojem postoje ograničene mogućnosti za bijeg u vanjski svijet [27]. U tom kontekstu, omogućena je vrsta kaskade koja se kreće prema prevladavanju negativnih osjećaja i razvodu u kojoj se problemi lako povećavaju, parovi upadaju u ljute razmjene bez rješenja ili u obrasce potražnje-povlačenja, što se može izroditi u dugotrajne velike sukobe i ponekad obiteljsko nasilje. Paralelno s tim, smanjuju se društvene interakcije i društvena podrška koja bi mogla ublažiti napetost. Intenzivno okruženje koje je nastalo kao posljedica Covid-19 dovodi mnoge do veće intimnosti, egalitarizma i povezanosti, ali za one koji su blizu crte rasjeda, oštromnost i udaljenost se lako povećavaju [27]. U ovom intenzivnom zatvorenom okruženju, za mnoge su intenzivirane misli o prednostima rastave i razvoda. Sve ovo sugerira da bi se mnogo više parova moglo početi razvoditi u vrijeme Covid-19, a postoje i raniji podaci koji sugeriraju da bi to mogao biti slučaj. Međutim, postoje sile koje također pokušavaju spriječiti razvod. Razvod se obično događa u nekom sporadičnom postupnom procesu fizičkog i

emocionalnog razdvajanja kućanstva i rješavanja nekoliko povezanih pravnih pitanja koja se odnose na podjelu novca i vremena s djecom [27]. Nakon Covid-19, svi specifični zadaci koji su uključeni (npr. odlučivanje o tome tko će se iseliti, gdje će ta osoba pronaći mjesto za život, uvesti djecu u novi dom) su znatno teži. Čak i dobro snalaženje jedne odrasle osobe koja će provesti nekoliko dana u hotelu ili sa susjedom ili članom obitelji kao privremeni korak u procesu sada u potpunosti ovisi o tome da li je takav hotel otvoren ili da li je osoba za podršku spremna nositi se s uključenim rizicima od Covid-19, a izdvojeno je čak i pitanje karantene [27]. Nadalje, mnogi odrasli preuzimaju vodstvo do razdvajanja kao uzastopna duga razdoblja udaljena od zajedničkog doma. To postaje daleko manje moguće kada su svi stalno kod kuće. Obitelji također moraju obavljati više zadataka i nositi se s drugim stresnim aspektima Covid-19 dok pokušavaju pokrenuti razvod. U dobrom razvodu roditelji obično rješavaju posao razvoda daleko od djece, ali sada djeca mogu biti prisutna cijelo vrijeme. Nadalje, pravni sustav ili nije otvoren ili ima veliki broj neriješenih predmeta. Za većinu parova koji se razvode, podnošenje zahtjeva za razvod ima veliko značenje. Neki odlučuju ne podnijeti zahtjev dok se ne razrade svi detalji razvoda [27]. Međutim, za većinu partnera koji se razvode postoji stvarnost koja je tijekom godina mogla biti prijetnja ili glas ogorčenosti. Taj je proces sada mnogo teže pokrenuti ili provesti. Za one u nasilnim domovima također postoji mogućnost pokretanja postupka bez tipičnih razina podrške. Mnogi parovi koji se „razvode“ nakon Covid-19 ne idu naprijed s razvodom; zapeli su u razvojnoj pauzi neodređenog vremena [27]. Iako to može imati neke pozitivne posljedice (npr. ostaje mogućnost da ovo ograničenje može dovesti do odluke razlučivosti da se dalje radi na braku prije izlaska), izgleda da će više obitelji nego inače biti uhvaćeno u dugotrajni pakao. Na taj način, obrazac tipičan za težak razvod mogao bi postati uobičajen u više parova koji se rastaju, u kojima oba partnera nastavljaju živjeti zajedno bez jasnoće oko dogovora za ovo burno vrijeme. Također, Covid-19 je neprijatelj planiranja. Stoga su ugroženi krhki suroditeljski odnosi nakon razvoda i odnose se na roditelje i djecu [27]. Jedna od teških tema je zaštita na mjestu i socijalno distanciranje, koje od razvedenih obitelji traži da naznače tko je u, a tko izvan obiteljskog sustava. To je izazov u nerazvedenim obiteljima, budući da se roditelji često razlikuju u svojim stajalištima. Za razvedene roditelje, uspostavljanje zajedničkog razumijevanja o pitanjima kao što je ovo zahtijeva stupanj fleksibilnosti i sposobnost zajedničkog rješavanja problema. Ove obitelji obično imaju koristi od jasne artikulacije o tome tko je s kim i kada u njihovom zajedničkom roditeljskom domu [27]. Druge obitelji nakon razvoda koje su uspostavile stabilne radne odnose mogu biti destabilizirane na druge načine. Roditelji mogu živjeti na udaljenosti, ali udaljenost može postati daleko veća u svijetu u kojem postoji ograničen sustav javnog prijevoza. Mora se raditi s rasporedima koji su usredotočeni na škole rasporede kada nema škola ili kampova. Standardni ugovori o dodjeli

vremena za odmor dobivaju nova značenja u vremenu tijekom kojeg većina ljudi ograničava putovanja. Rasporedi rada također su se jako promijenili [27].

4.8. Način raspoloženja i životne navike obitelji

Pandemija Covid-19 uvelike je promijenila svakodnevni život obitelji. Dugotrajna kućna zatvorenost i karantena utjecali su na dnevne rutine, raspored rada i životne navike [27]. Najvjerojatniji scenarij uključuje povećanje nekvalitetne prehrane i vremena sjedenja uz smanjenje tjelesne aktivnosti. Sjedenje tijekom kućnog zatvaranja zbog Covid-19 može štetno utjecati na neuromišićni sustav i u kombinaciji s nezdravom prehranom može dovesti do debljanja, povišenog krvnog tlaka i poremećene tolerancije glukoze, povećavajući kardiovaskularni rizik obitelji. Iako su izrađene smjernice i intervencije za promicanje zdravih stilova života tijekom izolacije upitno je koliko su se pojedinci i kućanstva pridržavali istih. Nepoznato trajanje izolacije, strah od bolesti, dosada, nedostatak zaliha i pogrešne informacije mogli su imati značajan psihološki učinak [27]. Prethodne studije među osobama u karanteni otkrile su povećane emocionalne smetnje, tjeskobu i opću razinu stresa te niže raspoloženje. Nadalje, epidemija je imala štetne učinke na cjelokupno emocionalno blagostanje. Međutim, dugoročni učinci Covid-19 pandemije na promjenu raspoloženja i psihološku dobrobit obitelji trebaju se tek razjasniti [27]. U istraživanju Đogaš Z. i sur. provedenom u Hrvatskoj, ispitanici su doživjeli promjene u životnim navikama i raspoloženju tijekom trajanja pandemije Covid-19. Točnije, žene su pušile više cigareta dnevno, a smanjio se udio povremenih alkoholičara oba spola i povećao udio onih koji ne piju ili piju do sedam pića tjedno. Čimbenici koji su povećali vjerojatnost dobivanja tjelesne težine bili su ženski spol, dob od 30 do 49 godina, fakultetski obrazovane osobe i one koje češće konzumiraju alkohol. Nadalje, zatvaranje je bilo povezano s promjenama raspoloženja u smislu izraženijeg nemira, straha, obeshrabljenja i tuge [27]. Ispitanici u tom istraživanju slijedili su većinu ili sva ograničenja pandemije koja je provela Vlada, što ukazuje na opće povjerenje u upravljanju epidemijom Covid-19 hrvatskih zdravstvenih vlasti. Međutim, poštivanje ograničenja kao što su socijalno distanciranje i kućna zatvorenost može negativno utjecati na raspored kod kuće i na poslu, mentalno zdravlje, zdrav način života i prehrane navike. Žene su prijavljivale smanjenu učestalost i trajanje tjelesne aktivnosti. Slično, manje žena nego muškaraca vježbalo je i prije izolacije. Covid-19 utjecao je i na već postojeću pandemiju sjedilačkog ponašanja, a sjedilačko ponašanje moglo bi se zadržati i nakon pandemije [27]. Dugotrajna izolacija dovela je do prekomjerne tjelesne neaktivnosti, okarakterizirane kao glavni čimbenik rizika za kardiovaskularnu smrtnost i smrtnost od svih

uzroka povezanu s pogoršanjem raspoloženje i mentalnog zdravlja. Unatoč jasnim preporukama i smjernicama SZO o održavanju barem minimalne tjelesne aktivnosti tijekom kritičnog razdoblja i visokoj dostupnosti alata i videozapisa s uputama, redovito vježbanje i dalje je izazov [27]. U ovom provedenom istraživanju 30% ispitanika je izjavilo da se udebljalo tijekom izolacije. To ne čudi s obzirom na ograničenu dostupnost svježe hrane i povećanu potrošnju dugotrajne i pakirane hrane. Prelazak na nezdravu hranu je doveo do povećanog oksidativnog stresa i debljanja. Ponašanje u ishrani i piću povezano sa stresom identificirano je kao način upravljanja stresom, posebno u situacijama kada nedostaje društvena i emocionalna podrška. Ova ponašanja su rodno specifična, pri čemu se žene češće odaju pretjeranom jelu, a muškarci pretjeranom opijanju ili pušenju [27]. Značajan porast razine anksioznosti kod žena doveo je do povećanog unosa nezdrave hrane. Također, uočeno je da je tijekom izolacije sve veći broj osoba konzumirao više duhanskih proizvoda no prije. Prijavljeno je da stres povećava želju za alkoholom. Iako je smanjen udio onih koji povremeno piju, povećan je udio onih koji piju do sedam pića tjedno ili više [27].

4.9. Financije

Istraživanje „Family Resilience – The Impact of COVID-19“, udruge LV – General Insurance i nacionalne dobrotvorne organizacije Family Action [26] u poglavlju koje se odnosi na financije istraživači navode kako jedna od pet (20%) obitelji u UK ima financijske poteškoće, u usporedbi s trećinom (33%) ispitanika koji navode da im je dobro, dok njih 46% opisuje da im je financijska situacija izrazito dobra [28]. Za mnoge obitelji, njihove financije ostale su iste kao i prijašnjih godina (38%), a čak 29% ispitanika je izjavilo da im se situacija poboljšala, no također, ukupno trećina (31%) ispitanika navodi da su im se osobne financije pogoršale, a četvrtina ispitanika (25%) navodi kako im se sposobnost pokrivanja svakodnevnih troškova osnovnih stvari pogoršala [28]. Sukladno navedenim poteškoćama razvili su se i sustavi podrške i pomoći kako bi se pomoglo potrebitima. U ovom istraživanju, tri od pet (57%) ispitanika dobilo je neki oblik financijske potpore. Zanimljivo je da su žene imale u većoj mjeri pomoć i potporu od obitelji ili prijatelja naspram muškaraca, dok su muškarci imali neki drugi oblik podrške kao što je zamrzavanje plaćanja računa i slično. Iako je visoka razina podrške u konačnici pozitivna stvar, postoji i značajan broj obitelji koje nisu mogle pristupiti onome što im je potrebno [28]. Čak 47% ispitanika u ovom istraživanju smatra kako im je potrebna financijska pomoć a nisu ju ostvarili, a svaki deseti ispitanik je rekao kako je to zato što ne ispunjavaju uvjete. Drugi

uobičajeni razlozi zbog kojih ljudi nisu mogli pristupiti potpori uključuju neugodnost (10%), strah od pitanja (9%) ili nedostatak pristupa digitalnim sustavima/tehnologijama (9%) [28].

4.10. Obiteljski odnosi

Obiteljski odnosi utječu na otpornost obitelji jer omogućuju da se ljudi nose sa stresom i poboljšaju svoju psihičku i fizičku dobrobit. Dobri, jaki odnosi stvaraju ljubav i povjerenje, daju uzore, nude ohrabrenje i sigurnost, pružaju osjećaj sigurnosti i sprječavaju izoliranost ili usamljenost. COVID-19 utjecao je na obiteljske odnose na neviđeni način, prisiljavajući ljude da provode više vremena sa svojim kućanstvom nego prije [28]. Neki su tvrdili da bi to moglo završiti pozitivno jer se dodatno vrijeme može iskoristiti za izgradnju jačih veza. Drugi su tvrdili suprotno, rekavši da je za mnoge obitelji koje žive u bliskim prostorima tijekom izolacije i žongliranje povećane odgovornosti za brigu rezultiralo porastom napetosti u kući. Podaci istraživanja organizacije Family Action iz UK, ukazuju da je ranije teorija uglavnom bila slučaj. Iako tenzije ponekad mogu porasti, samo 12% ispitanika iz tog istraživanja smatra kako se njihov odnos s djecom pogoršao [28]. Isto se može reći i za odnose s partnerom – trećina (36%) ispitanika misli da se veza s partnerom u tom razdoblju samo produbila, sa samo 16% navodi slabljenje tog odnosa. Jednako tako, svaki treći je iskusio bolje odnose s vlastitim roditeljima (33%), braćom i sestrama (32%) i ostalim članovima obitelji 31% [28]. Obitelji su poboljšanja u svojim odnosima uglavnom pripisivale toma da su više kod kuće i imaju više slobodnog vremena. Pandemija je također utjecala na način na koji razmišljamo o našim odnosima, a mnoge obitelji sada shvaćaju važnost njihovog razvoja i održavanja. U ovom istraživanju LV udruge tamo gdje su obitelji izvijestile o jačoj povezanosti s djecom i partnerima, veći boravak kod kuće (43%) i više slobodnog vremena (38%) smatraju najvećim pokretačkim čimbenikom [28]. Kada je riječ o poboljšanim odnosima sa širim članovima obitelji (npr. roditeljima, braćom i sestrama) čini se da odsutnost također uzrokuje emocionalnu reakciju. Od onih koji kažu da su izgradili čvrstu vezu glavni razlozi su uviđanje važnosti održavanja i razvijanja tih odnosa i više slobodnog vremena za rad nad njima. Mnoge obitelji koje su doživjele promjene u svojim odnosima vjeruju da su to odnosi na duge staze. Oko šest od deset ispitanika smatra da će promjena odnosa s djecom, partnerom, roditeljima, braćom i sestrama i ostalim članovima obitelji biti dugoročna [28].

4.11. Pristup podršci

Nažalost u dosadašnjim istraživanjima uočeno je da nemaju svi pozitivno iskustvo u slučaju pristupa visokokvalitetnoj podršci. Jedna od svije obitelji (48%) ima pristup nekom obliku podrške u vezi kako se nositi s povećanim stresom uzrokovanim pandemijom [28]. Vjerojatnije je da muškarci imaju pristup podršci u usporedbi sa ženama, isto kao i članovi obitelji mlađe i srednje dobi u usporedbi sa starijim članovima obitelji. Obitelji se najčešće okreću neformalnim resursima kao sredstvu podrške u odnosu s obitelji ili prijateljima ili njihovom širom mrežom podrške. Muškarci također češće dobiju podršku od izvora izvan svoje obitelji. U istraživanju udruge LV-Action Family uočeno je da će muškarci iskoristiti vanjske izvore podrške (14% naspram 8%) kao sredstvo pomoći i dvostruko je vjerojatnije da će koristiti online ili usluge telefonske podrške (12% naspram 6%) [28]. Vjerojatnije je da su muškarci također smatrali da im je potreba podrška u obitelji, ali joj nisu mogli pristupiti (51% naspram 38%). Unatoč tome što 48% obitelji ima pristup nekom obliku podrške u vezi, gotovo jedna od vije (45%) obitelji smatra da im je potrebna vrsta podrške kojoj ne mogu pristupiti [28]. Neki od glavnih razloga zbog kojih obitelji navode ovaj nesklad je što nije bilo dostupno u njihovom području adekvatne podrške, ili nisu imali pristup digitalnim sustavima/tehnologijama ili su se osjećali kao da su u pravu ili pak osoba nije bila dostupna za razgovor.

Osim fizičkih prepreka, druga objašnjenja mogu se kategorizirati kao mentalne barijere kao što su stid i strah od traženja pomoći [28]. Osim čvršćih odnosa s članovima obitelji, obitelji također izvještavaju o snažnijim odnosima s drugima u svojoj zajednici, unatoč brojnim zatvaranjima i naredbama o ostanku kod kuće. To se posebno odnosi na one s kojima je lakše doći u kontakt – susjede. Trećina ispitanika (34%) u istraživanju LV-Action Family navodi da se njihov odnos sa susjedima popravio tijekom pandemiju, za razliku od 13% ispitanika koji navode da se pogoršao. Isto vrijedi i za kolege s posla i ostale članove šire zajednice. Više slobodnog vremena kod kuće navodi se kao pokretač čvršće veze sa susjedima [28].

Mnoge obitelji susrele su se s čitavim nizom problema koje je donijela pandemija, uključujući financijske poteškoće, probleme s mentalnim zdravljem i dobrobiti, tjelesnim zdravljem i obiteljskim odnosima. Dobra vijest je da su ljudi u većini slučajeva mislili da postoji netko kome se mogu obratiti u takvim situacijama. To su najčešće bili bliski prijatelji ili članovi obitelji. Međutim svaki deseti ispitanik u istraživanju LV-Family Action (10%) smatra da se ne bi imao kome obratiti u vezi s problemima u odnosima s obitelji, 9% zbog problema s mentalnim

zdravljem ili financijskih poteškoća, a 8% kaže da se ne bi imali kome obratiti zbog problema s njihovim fizičkim zdravljem [28]. U istom istraživanju postoji prednost kod jačanja veza unutar zajednice obitelji. 42% članova obitelji smatra da je njihova zajednica postala jača tijekom razdoblja pandemije u usporedbi sa samo 11% koji misle da je postala slabija. Okrenuvši objektiv različitim organizacijama i službama zajednice, 73% obitelji općenito je zadovoljno učinkom učitelja, 76% je zadovoljno učinkom zdravstvenih radnika u svojoj lokalnoj zajednici tijekom pandemije i 55% obitelji je zadovoljno lokalnom samoupravom. Međutim, 33% obitelji smatra kako je lokalna samouprava napravila loš posao u pružanju potpore tijekom pandemije [28].

4.12. Stresori novopečenih roditelja

Studije su pokazale da su pandemija i ograničenja izolacije rezultirali povećanim osjećajem izolacije i tjeskobe kod nekih roditelja i onih koji će tek postati roditelji. Dokazi pokazuju da su specifični uvjeti izolacije povećali roditeljske stresore za koje je poznato da negativno utječu na skrb [28]. Čimbenici kao što su povećana razina stresa; visoka razina zabrinutosti za mentalno zdravlje; nisko povjerenje u pristup podršci za mentalno zdravlje; značajno smanjena socijalna potpora; problemi u pristupu pouzdanim informacijama o rizicima za trudnice i bebe otežali su roditeljstvo tijekom pandemije.

Iako će za većinu roditelja rođenje bebe biti izvor neizrecive radosti i iako je pandemija dodala izazove s kojima se novi roditelji suočavaju, mnogi su odgovorili na inovativan način, npr. predstavljanjem baka i djedova preko Zooma ili virtualnim susretima s prijateljima.

Za neke je obitelji, međutim, dodatni pritisak koji je dolazak bebe doveo do toga da financije i mentalno zdravlje odu u krizu. Istraživanje s više od 5000 roditelja pokazalo je da 61% ispitanika dijeli značajnu zabrinutost u vezi sa svojim mentalnim zdravljem, a mnogi su izjavili da se osjećaju izolirano i usamljeno [28]. Problemi su se javili i zbog smanjenja kontakta sa zdravstvenim posjetiteljima i nemogućnosti vođenja matičnih knjiga rođenih. U najboljim trenucima oko 10% novopečenih majki suočilo se s perinatalnom depresijom. Također, dječji centri, igrališta, vrtići i škole, te fakulteti bili su zatvoreni.

Konzultacije s liječnicima opće prakse često su bili putem telefona ili video veza, a pristup podršci za mentalno zdravlje bio je izazovniji. Utjecaj dovođenja djeteta nakon rođenja

kući u obitelj koja je proživljavala ove ozbiljne čimbenike pospješio je stres kod roditelja, posebice zbog činjenice da ih bake, djedovi i prijatelji nisu smjeli posjetiti i ponuditi podršku. Mnoge studije novopečenih majka otkrile su da je anksioznost povezana s virusom bila sveprisutna, a došlo je i do povećanog osjećaja isključive odgovornosti, osjećaja krivnje zbog niza povezanih stvari; uključujući odluke o hranjenju dojenčadi, brige o starijoj djeci ali i osjećaja zabrinutosti zbog budućnosti [28].

Također, postoji čvrsta povezanost između materijalnih poteškoća i roditeljskog stresa. Depresija kod roditelja je mnogo vjerojatnija kada roditelji smatraju da im nedostaju osnove koje oni i dijete trebaju. Općenito, napori žongliranja s poslom, djecom, braćom i sestrama koji se školuju kod kuće pojačava opći stres, posebno za nove roditelje. Za neke nove roditelje je zatvaranje donijelo prednosti, kao npr. produženo vrijeme kod kuće i prisutnost svih članova obitelji, međutim, za mnoge je to vrijeme kod kuće predstavljalo značajan stres s pogoršanjem uobičajenih briga tijekom rođenja i ulaska u roditeljstvo [28].

5. Istraživački dio

Istraživački dio analizira sve potrebne segmente vezane za istraživanja, počevši od hipoteza, cilj rada, metoda i tehnika prikupljanja podataka, uzorka ispitanika uz poštivanje etičkih načela u istraživanju.

5.1. Hipoteze

H1: Porast broja slučajeva nasilja unutar obitelji značajno je veći u vrijeme pandemije u odnosu na vrijeme prije pandemije jer su mjere za suzbijanje pandemije zahtijevale zatvorenost i distanciranost.

H2: Učinkovito povećanje budžeta vjerojatno je nastalo uslijed propisanih mjera samoizolacije tijekom pandemije.

H3: Porast broja konzumenata alkoholnih pića koji sami piju značajno je porastao u vrijeme pandemije jer su osjećali monotoniju u odnosu na vrijeme prije pandemije kada su se više družili i zabavljali.

H4: Uočen je značajan porast broja sati provedenih na društvenim mrežama jer izrečene mjere samoizolacije zahtijevaju rigoroznija ograničenja u kretanju

5.2. Cilj istraživanja

Cilj rada je bio utvrditi da li je došlo do promjena unutar postojećih obiteljskih odnosa i struktura izazvane pandemijom COVID-19.

5.3. Metode i tehnike prikupljanja podataka

Osim teorijske analize zadane tematike rada, obrađena je i online anketa. Ista je je izrađena u Google obrascu te elektronski prosljeđena sudionicima. Online anketa provedena je u vremenskom intervalu od ožujka do svibnja 2022. godine.

U promišljanju pojma znanstveno međusobno povezanih metoda, prema riječima autora Zelenika (2016) i njegovu radu „Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela“ moraju se imati na umu sljedeće činjenice i to prije svega, suvremenu definiciju pojma znanstvene metode te interakcijsku spregu međusobno povezanih metoda. Stoga, metode istraživanja koje su primjenjive u ovom radu jesu: metoda analize, metoda sinteze, metoda indukcije, metoda dedukcije, metoda generalizacije, metoda dokazivanja i metoda anketiranja.

Metoda analize kao veoma afirmirana i verificirana metoda istraživanja upotrebljava se u cijelom radu, a sve u funkciji rješavanja definiranih radnih zadataka te dokazivanja tvrdnji.

Metoda sinteza omogućuje da sjedinjeni rezultati istraživanja stave u funkciju rješavanja definiranog problema istraživanja te dokazivanja.

Metoda indukcije kao misaoni, logični, znanstveno utemeljeni i znanstveno-empirijski postupak koji na temelju pojedinačnih i posebnih činjenica zaključuje opće sudove i opće spoznaje o kriznom menadžmentu u zdravstvu.

Metoda dedukcije omogućuje na temelju dobivenih sudova, spoznaja i činjenica koje su iznijete u ovom radu i postupak zaključivanja o problemima suvremenih obitelji u vrijeme pandemije COVID-19

Metoda generalizacije omogućuje transformaciju pojedinačnih i posebnih svojstava određenih pojava, u ovom slučaju pandemija COVID-19, u njihova opća i generalna obilježja. Metoda dokazivanja pruža, na temelju novih činjenica, istinitost tvrdnja odnosno teza u radu.

Metoda anketiranja ima osobitu važnost u svim skupinama znanstvenih metoda te omogućuje verificiranje rezultata istraživanja anketnog upitnika koje je proveden o u ovom radu.

Korištene su deskriptivne i inferencijalne metode rada.

Deskriptivnom analizom, popunjavanjem upitnika, grupiranjem dobivenih podataka dobiva se analiza sociodemografskih podataka ispitanika, uvid u COVID iskustvo ispitanika, uvid u emocionalno stanje ispitanika uzrokovano pojavom pandemije te uočavanje razlika stanja prije i tijekom pandemije COVID-19, uvid u promjene obiteljskih odnosa usljed pandemije COVID19. Inferencijalna statistika (t-test, korelacija, hi-kvadrat), predstavlja statističke postupke koji omogućuju testiranje istraživačkih hipoteza, odnosno zaključivanje iz podataka dobivenih na pojedinačnim slučajevima (tj. uzorku) te se na temelju toga zaključuje o zakonitostima koji vrijede za čitavu populaciju – iz pojedinačnog slučaja zaključuje se općenito.

U prvom slijedu ankete daje se prikaz socio - demografskih podataka: spol, dobna skupina ispitanika, razina obrazovanja, prebivalište, radni status ispitanika, ekonomski status, status veze i broj članova kućanstva. Drugi dio istraživanja odnosi se na COVID iskustvo ispitanika : zaraženost ispitanika odnosno da li su preboljeli COVID ili nisu. Na drugi dio istraživanja nadovezuje se ispitivanje promjene financijskog stanja ispitanika usljed pandemije te razina isključenosti /uključenosti praćenje medijskih sadržaja vezanih za COVID (mjere, cijepljenje, broj oboljelih i umrlih i drugi sadržaji vezani za pandemiju. Drugi dio istraživanja bavi se analizom promjena života općenito na način da je ispitanicima postavljeno pitanje:“Rezimirajući pozitivne i negativne posljedice pandemije, je li vaš život generalno postao bolji ili lošiji

otkada je počela kriza COVID-19?“ Također, ispitanicima je postavljeno pitanje: „Mislite li da će situacija s COVID-19 u vašoj zemlji biti dobro kontrolirana od strane vladajućih, ili ne?“ s ciljem dobivanja odgovora na pitanja o tome koliko ispitanici smatraju da vladajući sposobni upravljati krizom. U drugom dijelu, istražene su vrste kućnih aktivnosti ispitanika tijekom pandemije.

Treći dio istraživanja odnosi se na ispitivanje utjecaja pandemije na obitelj, ponašanje ispitanika kao i na njihovo emocionalno stanje.

5.4. Uzorak sudionika

Uzorak sudionika je opća populacija iz različitih županija u Hrvatskoj. Ukupan uzorak činilo je N= 261 sudionika.

5.5. Poštivanje etičkih načela u istraživanju

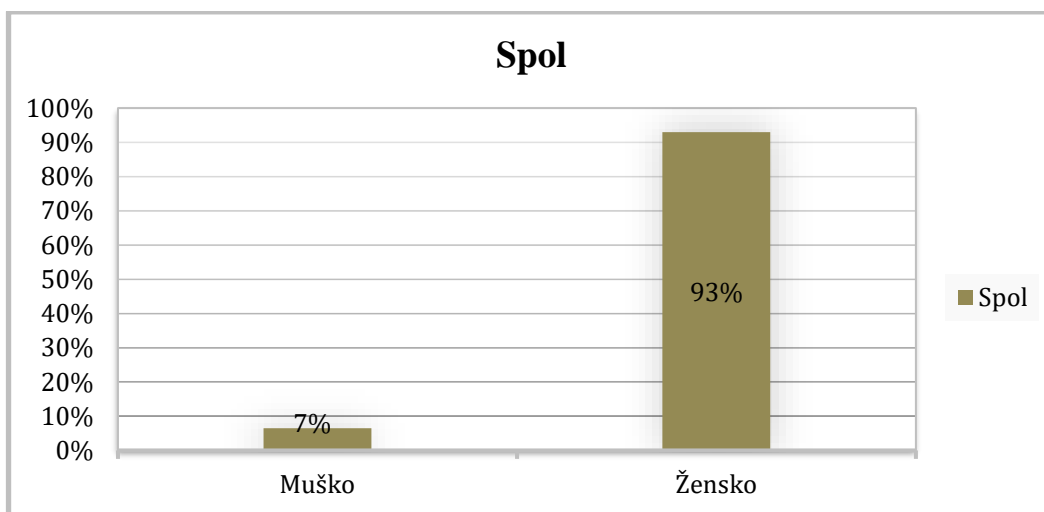
Etika u istraživanju odnosi se na primjenu etičkih načela i prikladnost ponašanja u pripremi i provedbi istraživanja te analizi i interpretaciji dobivenih rezultata istraživanja. Kako bi se detaljno upoznalo, preporučuje se pročitati bilo koji prihvaćeni kodeks istraživačkog ponašanja. Prema autoru Zelenika (2016) temeljna je misija etičkih kodeksa stvaranje ozračja u kojem je svim osobama zajamčeno djelovanje i razvoj u skladu s njihovim sposobnostima te sloboda u stupnju u kojem se ne ograničava sloboda drugih osoba (28):

5.6. Ograničenja u istraživanju

Nije bilo ograničenja u istraživanju. Ograničenje predstavlja način prikupljanja podataka - osobe koje nemaju pristup računalu ili nemaju dostatne kompetencije nisu sudjelovale. Nadalje ograničenje predstavlja uzorak - prigodan je i ne omogućava generalizaciju odgovora. Također može se pretpostaviti da su osobe koje su sudjelovale u istraživanju to željele, pa je moguće da su sklonije pozitivnom vrednovanju tvrdnji.

5.7. Opis uzorka

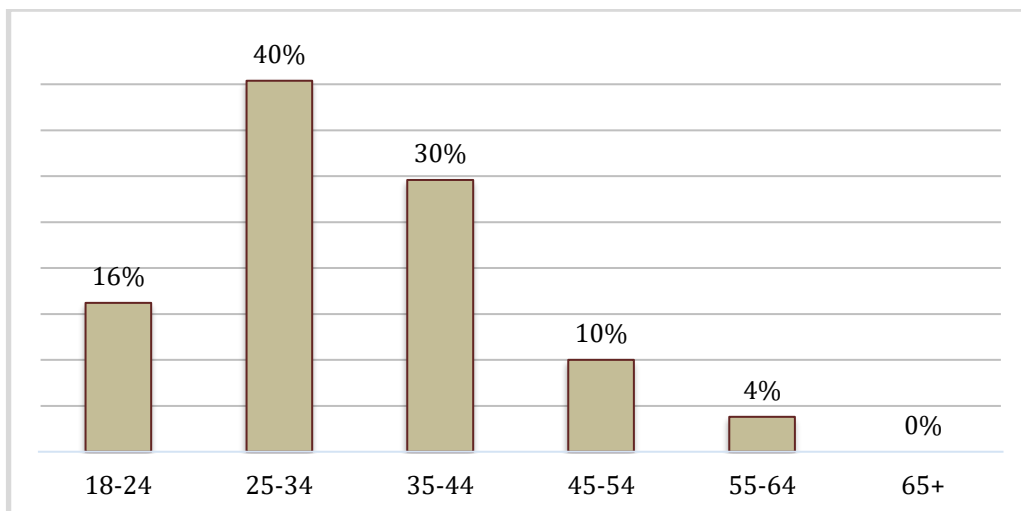
Grafikon 1. Spol ispitanika (N=261)

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 1., uočeno je da 93 % ispitanika su osobe ženskog spola, dok 7% ispitanika su osobe muškog spola.

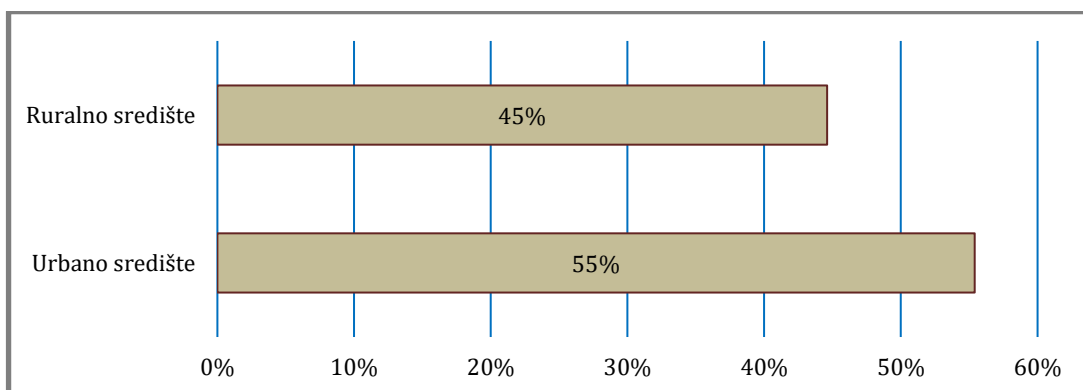
Grafikon 2. Dobna skupina ispitanika (N=261)

Izvor: Online anketa

Grafikon 2 prikazuje dobnu skupinu ispitanika. Na temelju dobivenih rezultata, utvrđeno je da najviše ispitanika (40) pripada dobnoj skupini od 25-34 godine. Sljedeći najveći postotak čini 30% i ono pripada dobnoj skupini od 34-44 godine života. Treći po redu najveći postotak je 16% a ono obuhvaća dobnu skupinu od 18-24. 10% ispitanika pripada dobnoj skupini od 45-54 godine. Nije bilo ispitanika koji imaju 65 godina i više. Zaključuje se da su ispitanici relativno mladi ljudi.

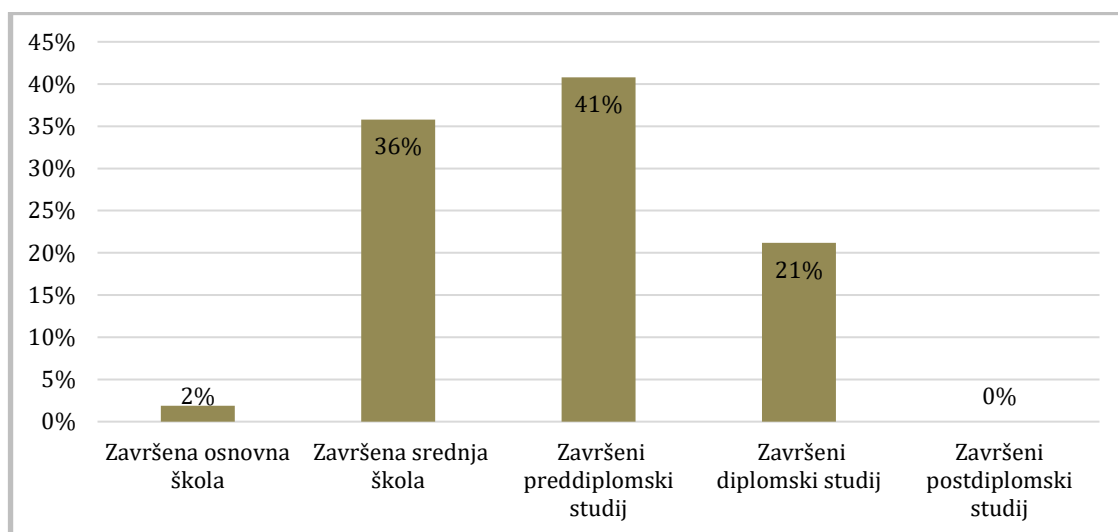
Grafikon 3. Prebivalište (N=261)

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 3, uočava se da iznadprosječan broj ispitanika(55%) živi u urbanom području, za razliku do 45% ispitanika koji žive u ruralnom području.

Grafikon 4. Razina obrazovanja (N=260)

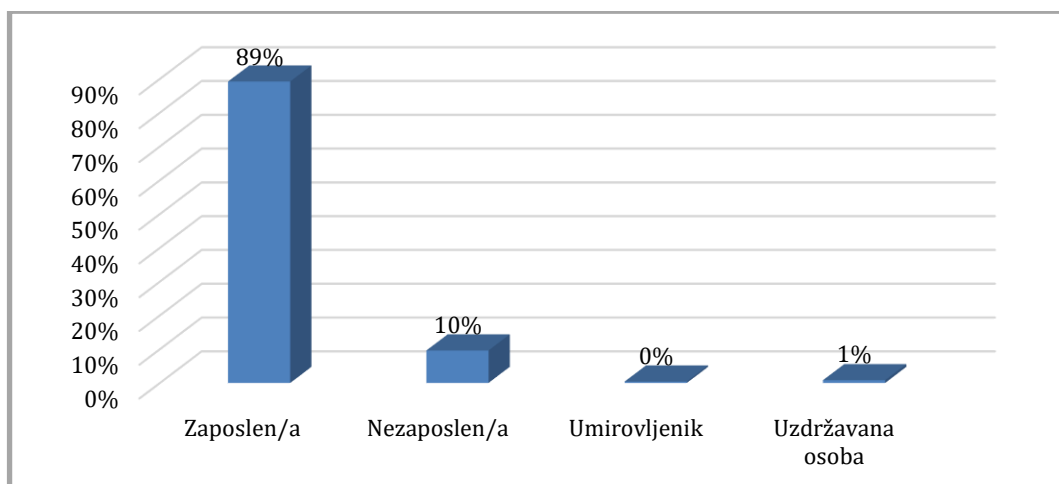

Izvor: Online anketa

Grafikon 4 daje prikaz dobivenih rezultata istraživanja o razini obrazovanja ispitanika. Najzastupljenija razina obrazovanje je preddiplomski studij (41%), slijede ispitanici sa završenom srednjom stručnom spremom (36%), završenim diplomskim studijem (21%), 2% ispitanika imaju završenu osnovnu školu i 1% ispitanika ima završene poslijediplomski studij. Zaključno, najviše ispitanika čine ispitanici koji imaju završeni preddiplomski studij. Preddiplomski sveučilišni studij traje u pravilu tri do četiri godine i njegovim se završetkom stječe od 180 do

240 ECTS bodova i akademski naziv sveučilišni prvostupnik (baccalaureus), odnosno sveučilišna prvostupnica (baccalaurea), uz naznaku struke.

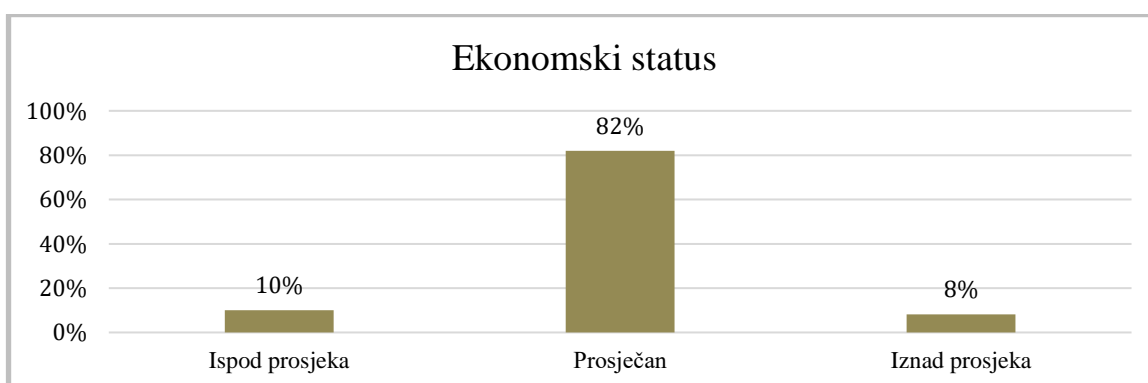
Grafikon 5. Radni status ispitanika (N=260)

Izvor: Online anketa

Prema dobivenim rezultatima istraživanja o radnom statusu ispitanika, 89 % ispitanika je zaposleno dok je 10% nezaposleno. Utvrđen je 1 ispitanik koji ima status umirovljenika i 1% ispitanika koji ima status uzdržavane osobe. Uzdržavanim članovima uže obitelji smatraju se: bračni drug, roditelji poreznog obveznika, maćeha/očuci koje punoljetno pastorče uzdržava, djeca nakon prvog zaposlenja (ako im je prestao radni odnos a nisu u toj godini ostvarili više od 15.000,00 kn) te punoljetne osobe kojima je porezni obveznik imenovan skrbnikom prema posebnom zakon.

Grafikon 6. Ekonomski status ispitanika (N=260)

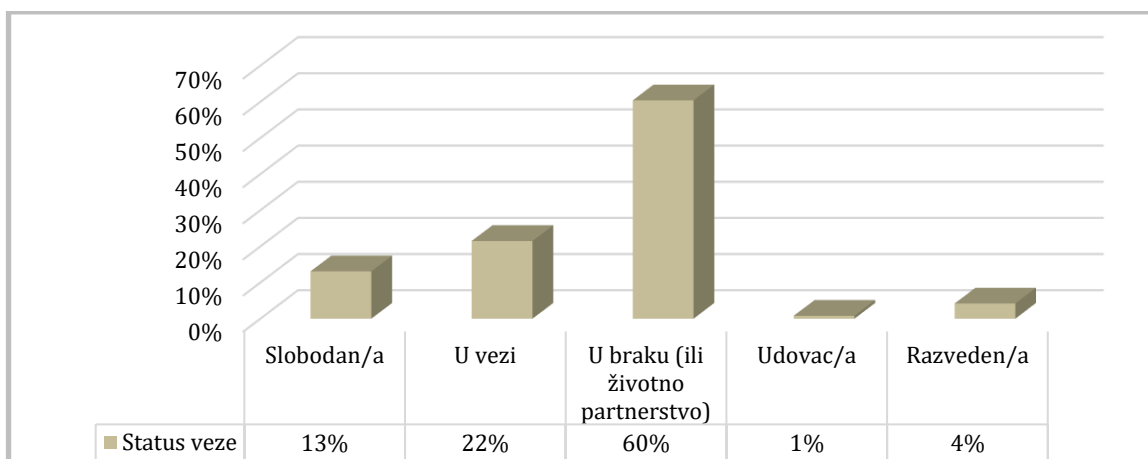

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 6, uočen je značajno visok postotak ispitanika imaju prosječan ekonomski status, za razliku od 10% ispitanika koji žive ispod prosjeka i 8% ispitanika koji žive iznad prosjeka. Pri ovom rezultatu istraživanja, treba navesti da varijabla nije socioekonomski status (SES) već

samo ekonomski status ispitanika. Ekonomski status mjeri se različitim čimbenicima ali ključni čimbenik je prihod a isti može imati pozitivan ili negativan utjecaj na život ispitanika.

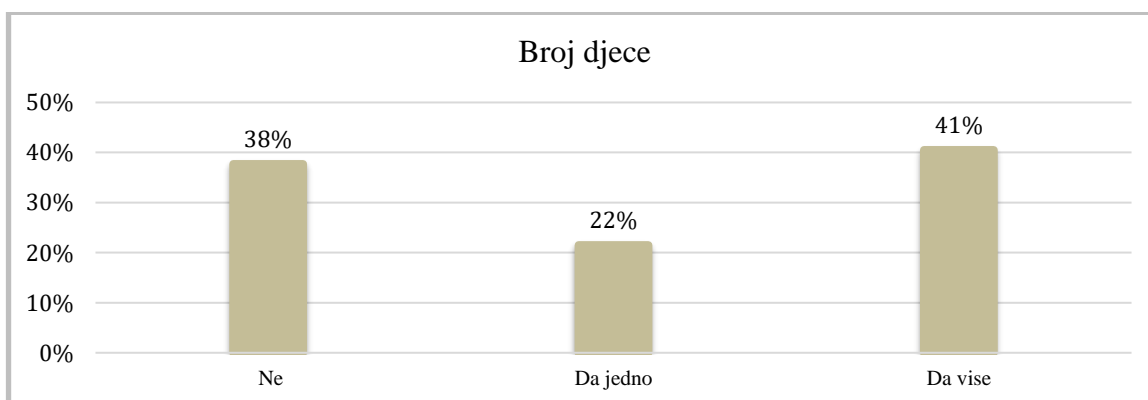
Grafikon 7. Status veze (N=260)

Izvor: Online anketa

Rezultati istraživanja (grafikon 7.) o statusu ispitanika pokazalo da je 60% ispitanika je u braku ili ima životno partnerstvo. 22% ispitanika je u vezi, dok je 13% ispitanika slobodno, bez obveza. 1% ispitanika je udovac/ica.

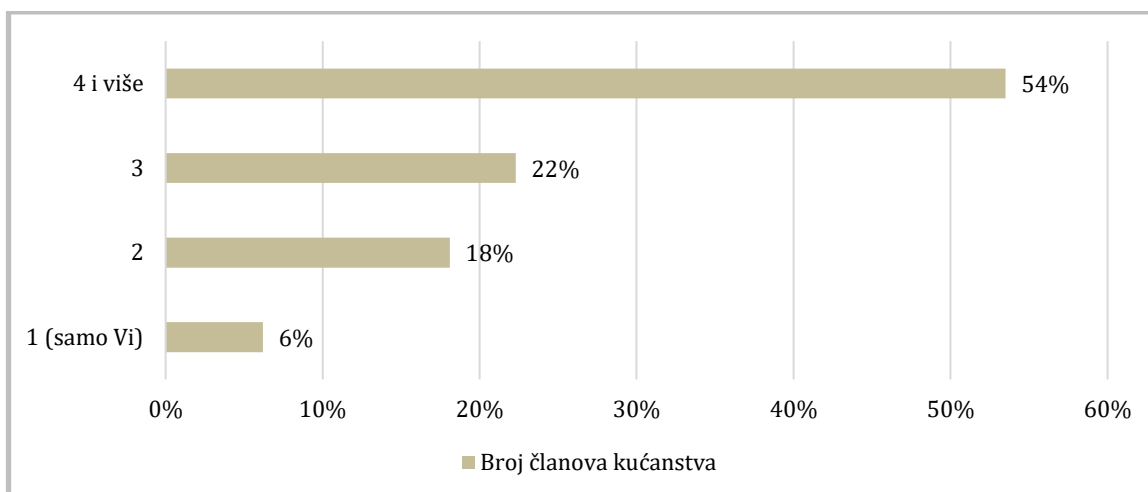
Grafikon 8. Broj djece

Izvor. Online anketa

Rezultati istraživanja u grafikonu 8. pokazali su da najveći postotak ispitanika (41%) ima više djece, za razliku od ispodprosječnog broja ispitanika (22) koji imaju jedno dijete. 38% ispitanika izjasnilo se da nema djece.

Grafikon 9. Broj članova kućanstva

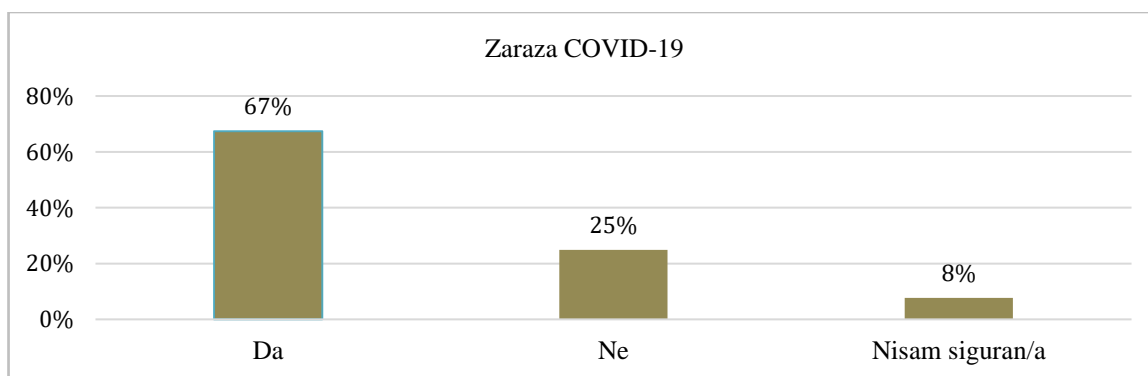

Izvor: Online anketa

Grafikon 9 prikazuje rezultate istraživanja o broju članova unutar jednog kućanstva. 54% ispitanika navelo je da imaju 4 i više članova u svojem kućanstvu. 22% ispitanika ima 3 člana u svojem kućanstvu. 18% ispitanika ima dva člana unutar svoje kućanstva. 6% ispitanika navelo da u kućanstvu živi samo jedan član obitelji.

Drugi dio empirijskog istraživanja odnosi se na : COVID-19 ISKUSTVO

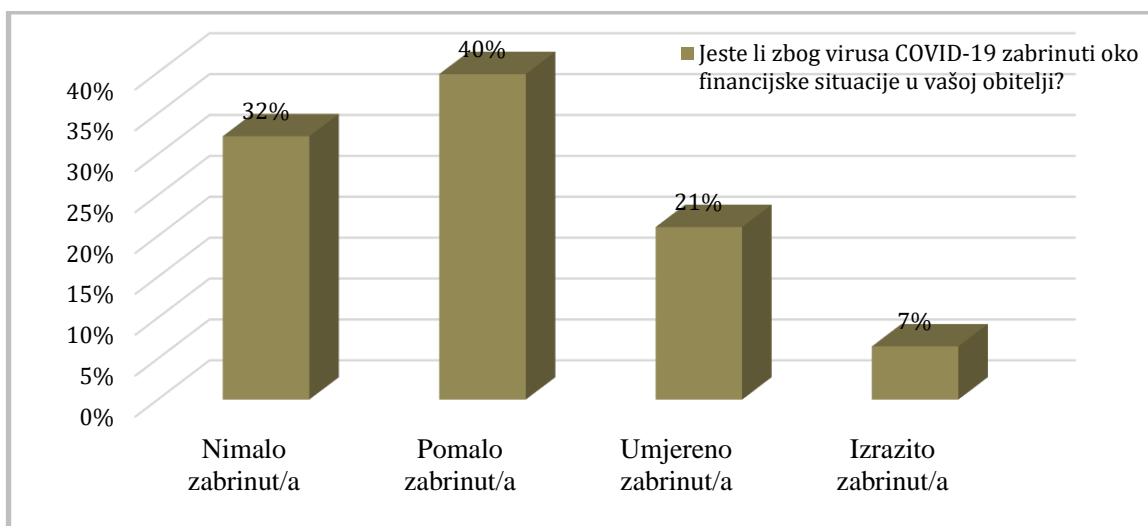
Grafikon 10. Zaraženost COVID-19

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 10, uočeno je da je iznadprosječan broj ispitanika bio zaražen COVID-19, dok 25% nije bilo zaraženo. 8% tvrdi da nije sigurno da su preboljeli COVID-19, jer nisu imali značajno izražene simptome koji bi uputili na Covid-19.

Grafikon 11. Jeste li zbog virusa COVID-19 zabrinuti oko financijske situacije u vašoj obitelji?

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 13 uočeno je da 40% ispitanika pomalo zabrinuto oko financijske situacije uslijed pandemije Covid-19 za razliku od 32% ispitanika koje nisu niti malo zabrinuti oko financijske situacije. 21% ispitanika umjereno je zabrinuto i 7% ispitanika izrazito je zabrinuto. Na temelju rezultata, zaključuje se da vjerojatno financijska situacija izmjenjena poradi pojave pandemije, ali se na svaku obitelj različito reflektira. Moguće da su neke obitelji postigle veću financijsku zaradu jer su svoje poslovanje usmjerili na online poslovanje koje se pokazalo vrlo učinkovito u vrijeme pandemije.

Grafikon 12. Koliko vam je teško isključiti o izvještavanju o COVID-19 vjestima iz medija (TV vijesti, novine, radio) i društvenih mreža?

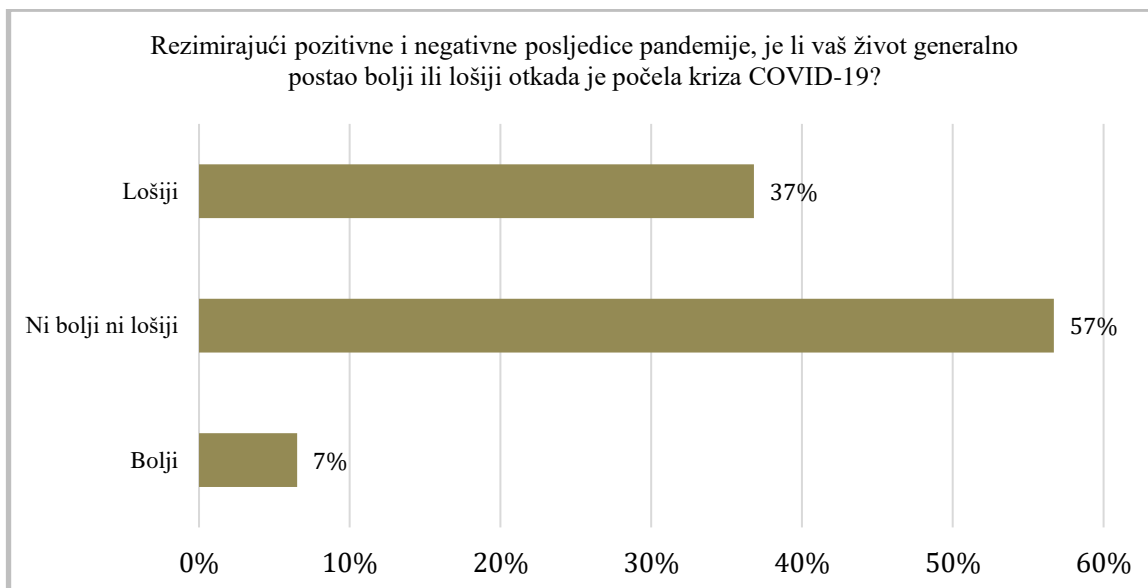

Izvor: Online anketa

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja iz grafikona 14, uočava se da 50% ispitanika vrlo jednostavno isključuje od izvještavanja o COVID-19 za razliku od 40% ispitanika koji su ostali

nedorečni po pitanju razinu isključenosti o izvještavanju o pandemiji. 12% ispitanika navelo da im se jako teško isključiti od vijesti koje izvještavaju o pandemiji.

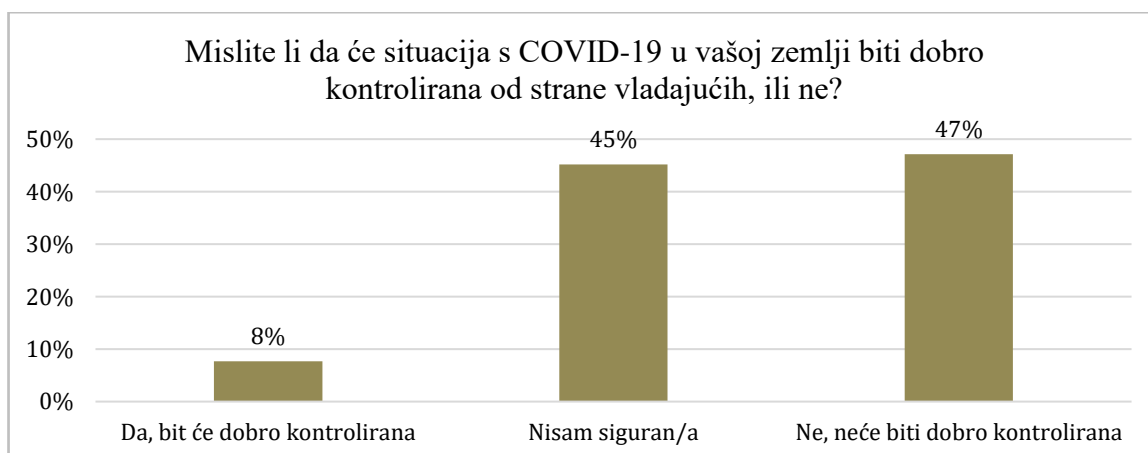
Grafikon 13. Rezimirajući pozitivne i negativne posljedice pandemije, je li vaš život generalno postao bolji ili lošiji otkada je počela kriza COVID-19?

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 15, uočeno je da najveći broj ispitanika, (57%) smatra da je život nije postao bolji niti lošiji otkako je počela COVID kriza. Drugim riječima, generalno život se nije izmijenio. 37% ispitanika izjavilo je da im je život postao lošiji od početka COVID krize, dok je značajno malen broj ispitanika izjavilo da im je život postao bolji.

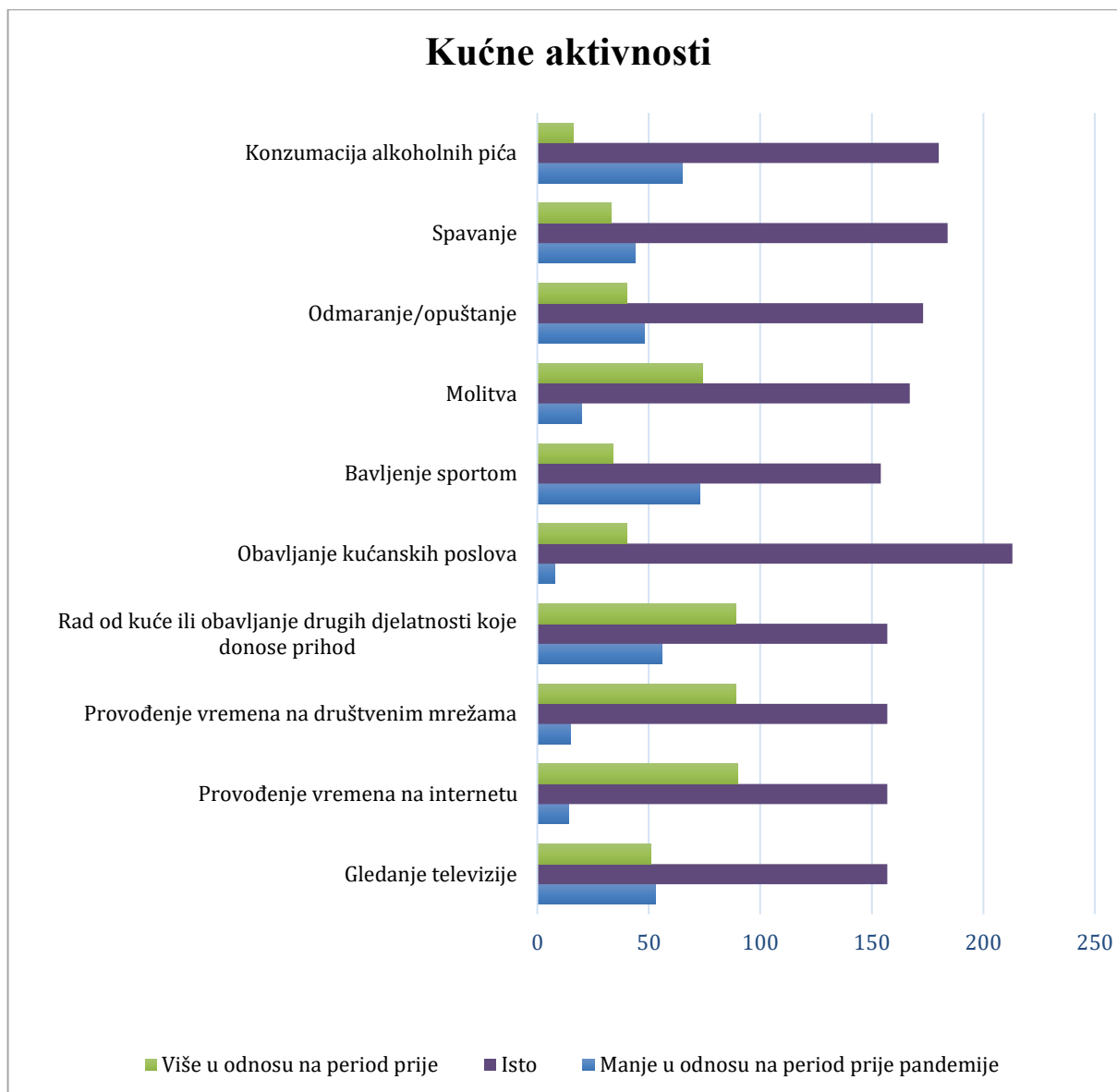
Grafikon 14. Mislite li da će situacija s COVID-19 u vašoj zemlji biti dobro kontrolirana od strane vladajućih, ili ne?

Izvor: Online anketa

Rezultati istraživanja pokazali su da 47% ispitanika smatra da situacija s COVID-19 neće biti dobro kontrolirana od strane vladajućih te da 45% ispitanika nije sigurno u to da vladajući mogu dobro kontrolirati situaciju s COVID-19. Značajno ispodprosječan broj ispitanika naveli su da vjeruje da će vladajući dobro kontrolirati situaciju s COVID-19. Iz svega stvara se zaključak da ispitanici smatraju da vladajući nisu sposobni dobro kontrolirati situaciju u vezi COVID-19.

Grafikon 15. Kućne aktivnosti

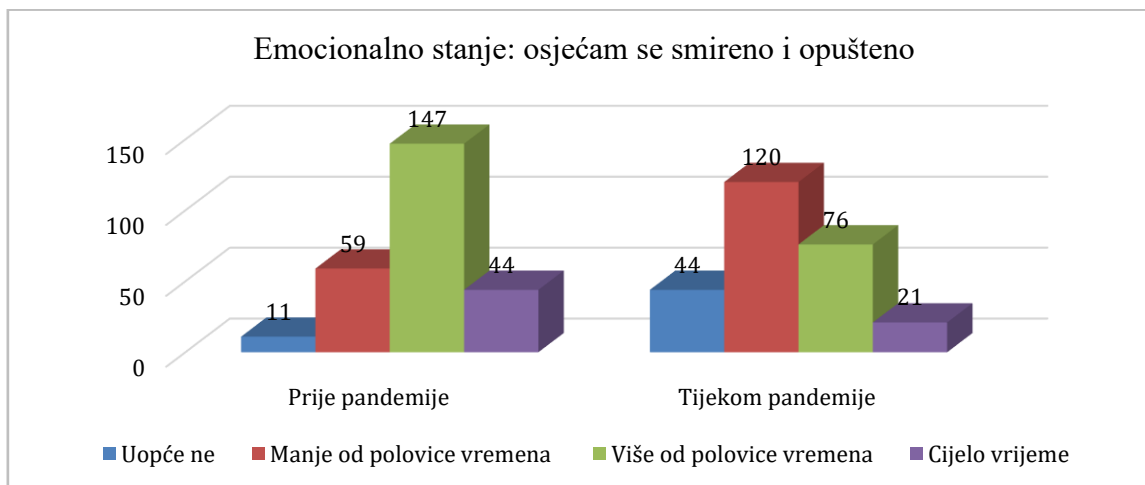

Izvor: Online anketa

Rezultati istraživanja o kućnim aktivnostima ispitanika tijekom COVID-19 krize prikazane su u grafikonu 17. Predložen je niz aktivnosti koje su ispitanici vjerojatno radili kod kuće. Zamoljeni su da naznače da li su u razdoblju pandemije manje, isto ili više provodili pojedine aktivnosti u odnosu na period prije pandemije. Ono što su ispitanici više činili u odnosu na period prije pandemije je više provođenje vremena na internetu. Isto tako više su provodili vremena na

društvenim mrežama u odnosu na period prije pandemije. Ono što su manje činili u odnosu na period prije pandemije je bavljenje sportom (sportske dvorane, aerobic centri bili su zatvoreni).

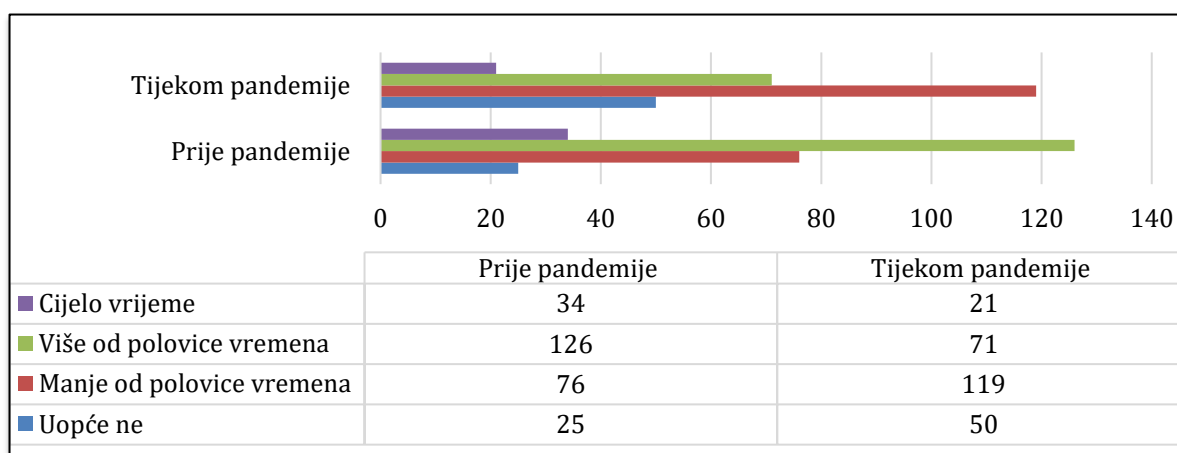
Grafikon 16. Emocionalno stanje

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 18, uočava se da najveći broj ispitanika osjeća smireno i opušteno više od polovice vremena i da su tako osjećali prije pojave pandemije COVID-19. Tijekom pandemije osjećali su se smireno i opušteno manje od polovice vremena. Iz ovoga, zaključuje se da je pandemija djelovala na emocionalno stanje ispitanika odnosno jer se manje osjećaju smirenim i opuštenim u odnosu na razdoblje prije pandemije.

Grafikon 17. Emocionalno stanje ispitanika: probudim se odmoran

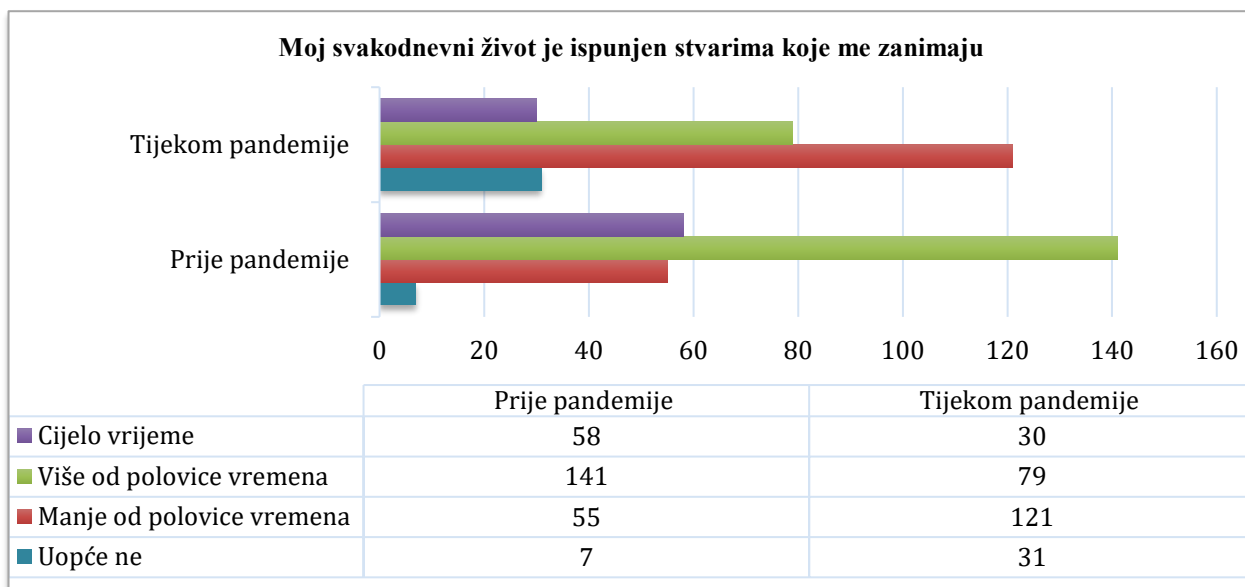

Izvor: Online anketa

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja iz grafikona 19., ispitanici su potvrdili da se probude odmorni više od polovice vremena, prije pandemije. Tijekom pandemije, ispitanici su

naveli da se probude odmorno manje od polovice vremena. Prema tome, rezultat istraživanja ukazao je na to da ispitanici nisu odmorni.

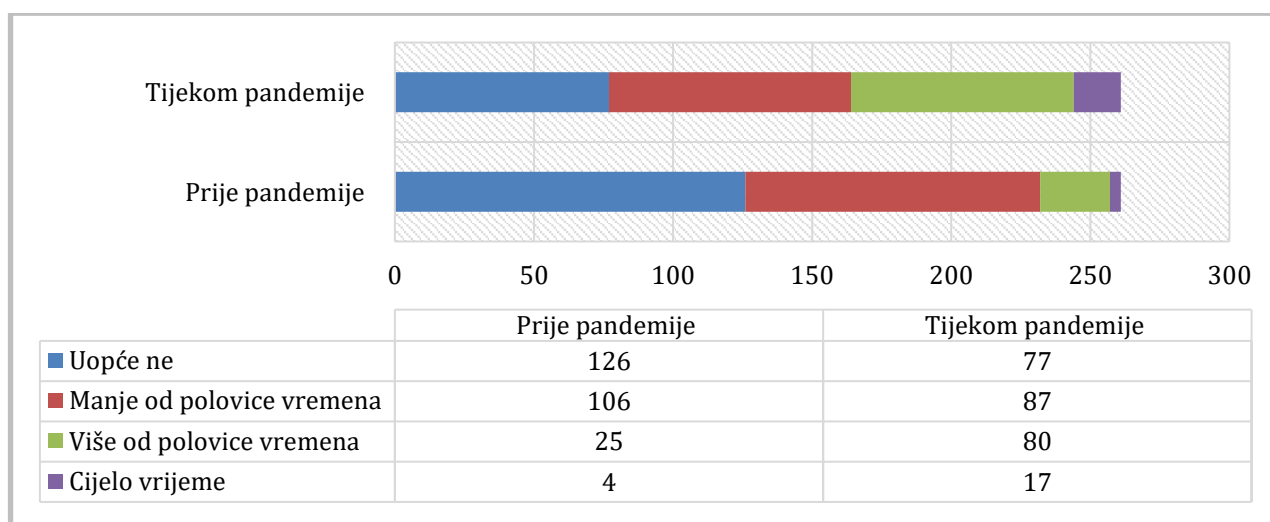
Grafikon 18. Emocionalno stanje ispitanika: *Moj svakodnevni život je ispunjen stvarima koje me zanimaj*

Izvor: Online anketa

Prema dobivenim rezultatima istraživanja, (grafikon 20), ispitanici su naveli da im , prije pandemije, više od polovice vremena svakodnevni život bio ispunjen stvarima koje ih zanimaju, no tijekom pandemije svakodnevni život bio im je ispunjen svakodnevnim stvarima manje od polovice vremena. Na temelju toga, zaključuje se da je pandemija utjecala na sadržaj svakodnevnog života.

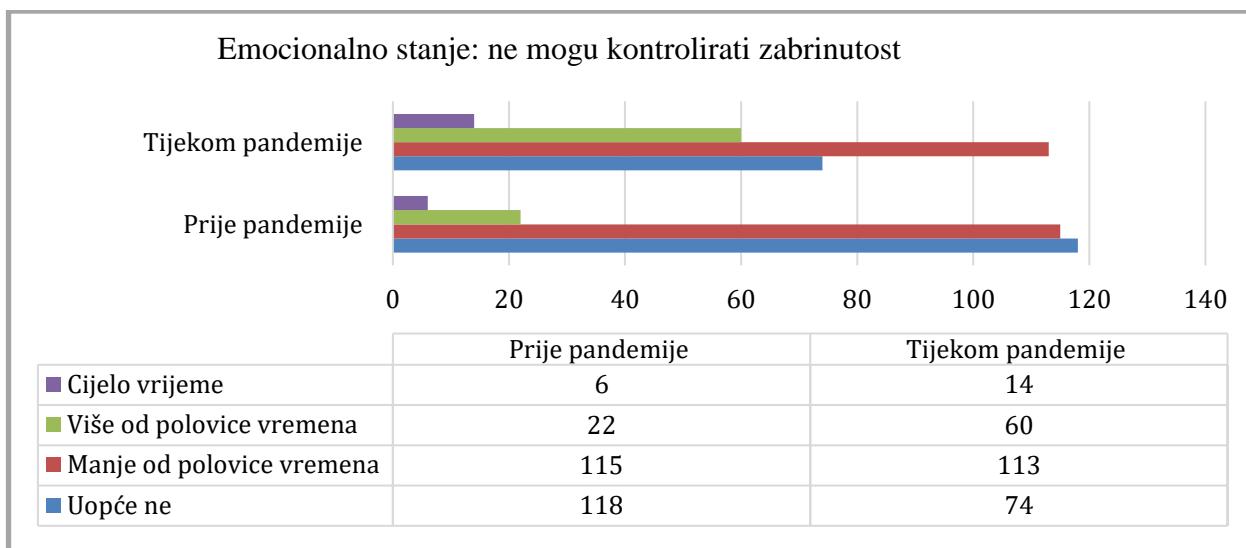
Grafikon 19. Emocionalno stanje: *Osjećam se nervozno, anksiozno ili kao da sam "na rubu"*

Izvor: Online anketa

Iz grafikona 21, uočeno je da su ispitanici prije pandemije osjećali manje od polovice vremena osjećaju nervozu, anksioznost ili kao da su na rubu. Isto tako, tijekom pandemije osjećaju nervozno, anksiozno manje od polovice vremena. Ovaj rezultat istraživanja upućuje na pretpostavku da ispitanici osjećaju nervozu i anksioznost bilo prije ili tijekom pandemije..

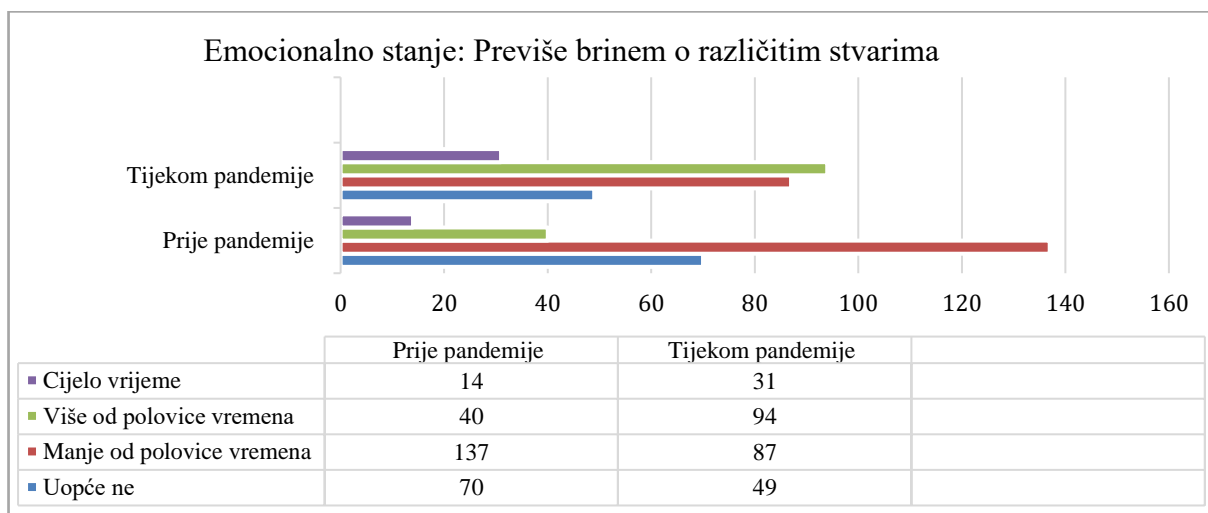
Grafikon 20. Emocionalno stanje: Ne mogu kontrolirati zabrinutost

Izvor: Online anketa

Prema dobivenim rezultatima istraživanja, iz grafikona 22, ispitanici su naveli da su prije pandemije kontrolirali zabrinutost, no tijekom pandemije manje od polovice vremena ne mogu kontrolirati zabrinutost. Rezultat istraživanja ukazuje da je pandemija u manjoj mjeri potakla samnjenju mogućnost kontrole zabrinutosti.

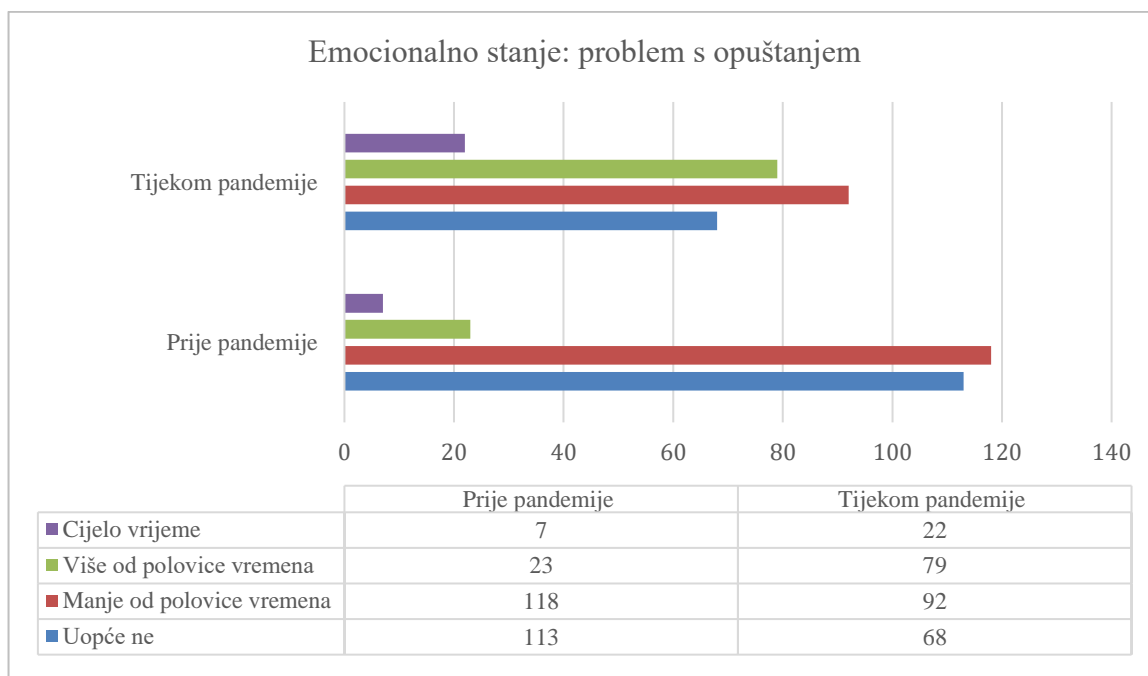
Grafikon 21. Emocionalno stanje: Previše brinem o različitim stvarima

Izvor: Online anketa

Utvrđeno je da su prije pandemije ispitanici manje od polovice vremena previše brinulo o različitim stvarima dok za vrijeme pandemije značajno malen broj ispitanika brinuo o različitim stvarima.

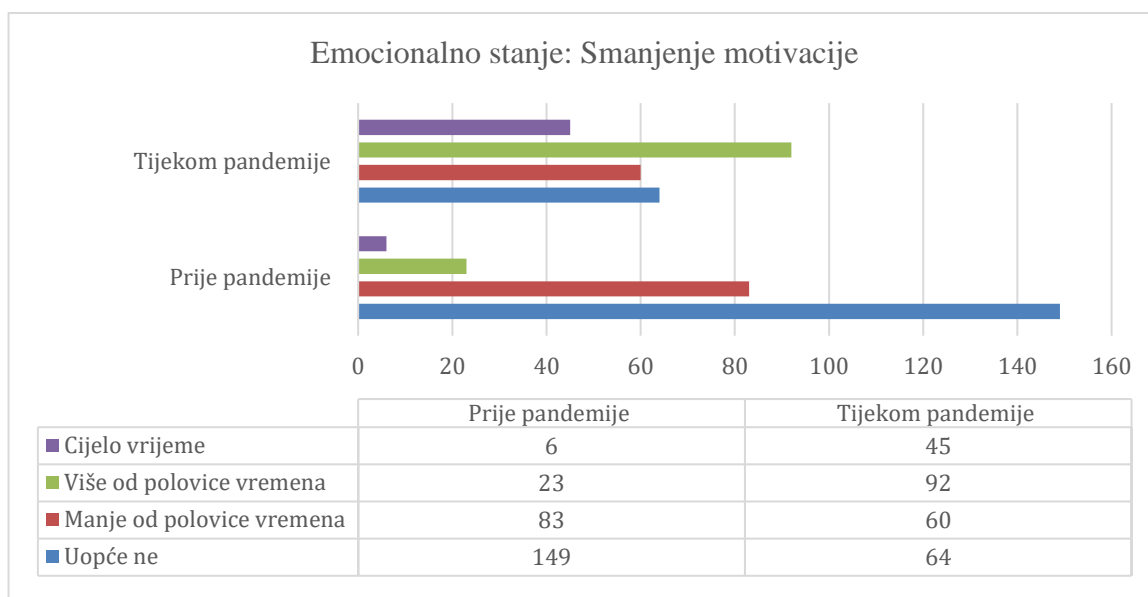
Grafikon 22. Emocionalno stanje: Imam problem s opuštanjem

Izvor: Online anketa

Ispitanici su naveli da su manje od polovice vremena imali problema s opuštanjem prije pandemije i u vrijeme pandemije.

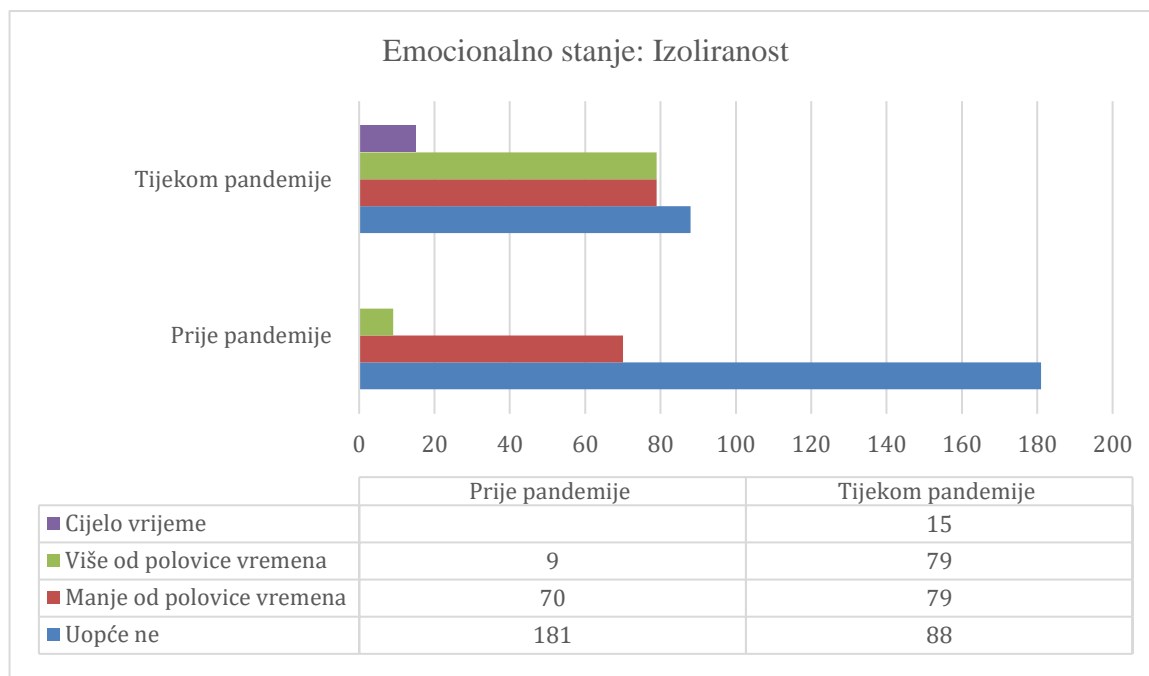
Grafikon 23. Emocionalno stanje: smanjena motivacija

Izvor: Online anketa

Rezultati istraživanja ukazali su na to da prije pandemije ispitanici (141 ispitanika) uopće nisu imali problema sa smanjenjem motivacije, dok u vrijeme pandemije manji broj ispitanika doživio problem sa smanjenom razinom motivacije.

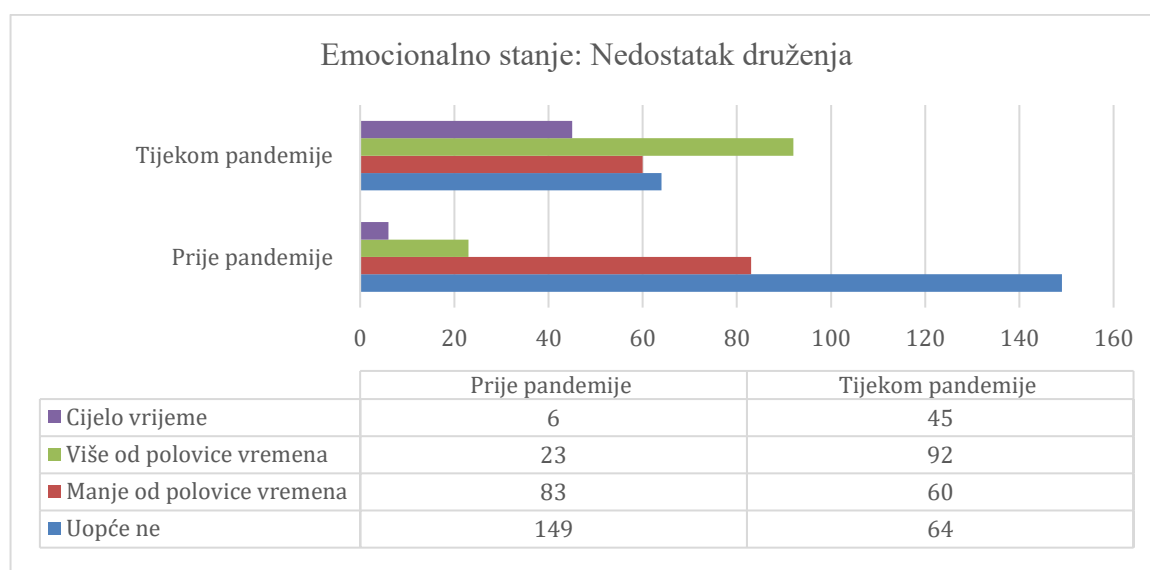
Grafikon 24. Osjećaj izoliranosti

Izvor: Online anketa

Visok broj ispitanika (181 ispitanik) izjavilo je da nisu doživjeli emocionalno stanje izoliranosti prije pandemije ali se to neznatno povećalo tijekom pandemije.

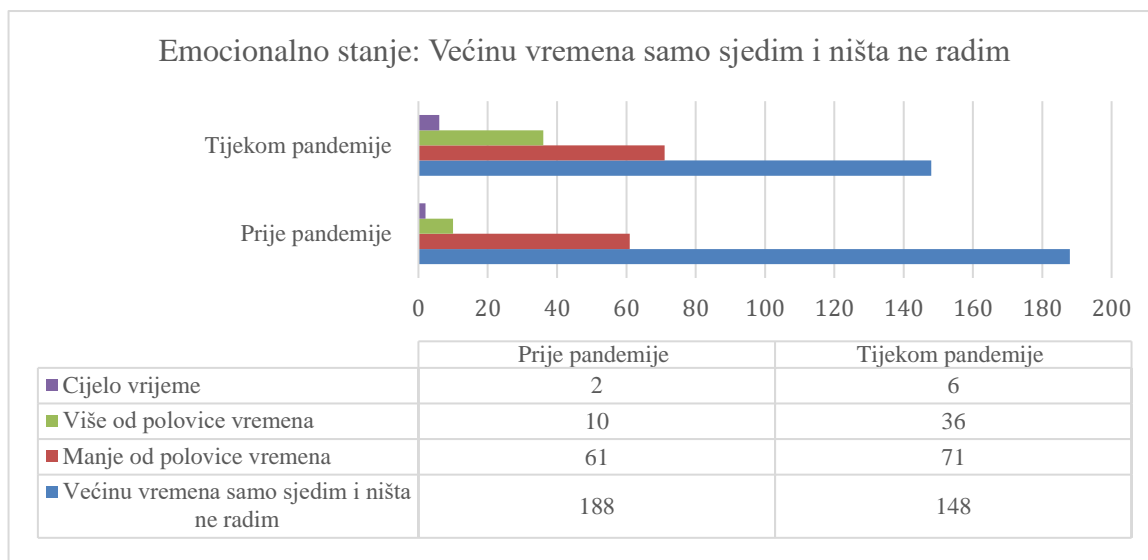
Grafikon 25. Nedostatak druženja

Izvor: Online anketa

Visok broj ispitanika (149 ispitanika) izjavio je da nisu doživjeli emocionalni nedostatak druženja prije pandemije ali tijekom pandemije, 92 ispitanika doživjelo je nedostatak druženja više od polovice vremena.

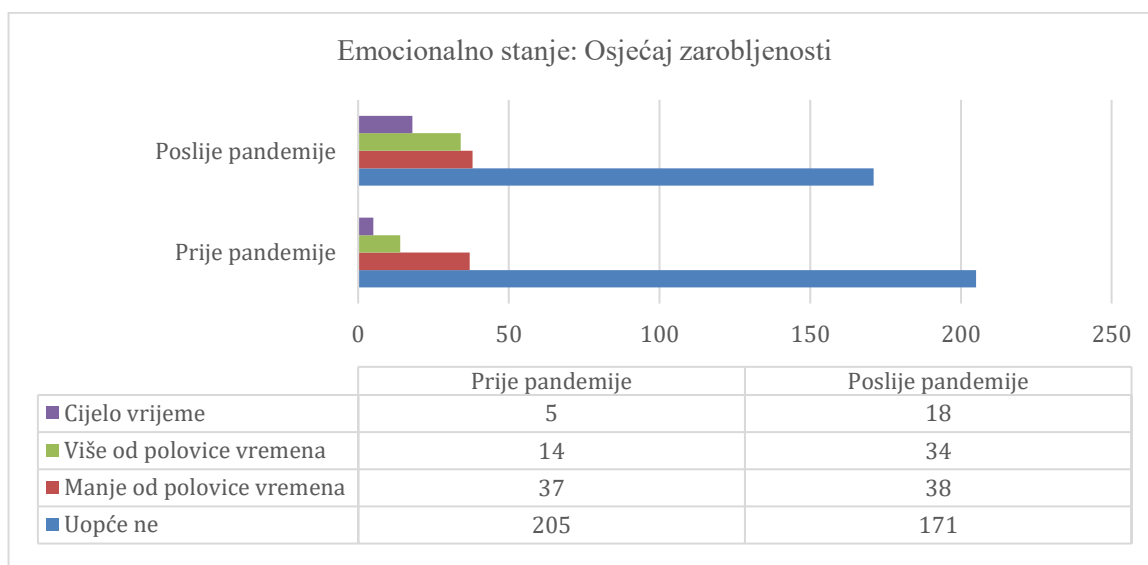
Grafikon 26. Emocionalno stanje: Većinu vremena samo sjedim i ništa ne radim

Izvor: Online anketa

188 ispitanika izjavilo je da većinu vremena sjedi i ništa ne radi prije pandemije, a isto tako visok broj ispitanika (148) izjavilo je su da su većinu vremena sjedili i nisu radili ništa tijekom pandemije. Zaključuje se da mjere izolacije i samoizolacije značajno smanjili radni intezitet ispitanika.

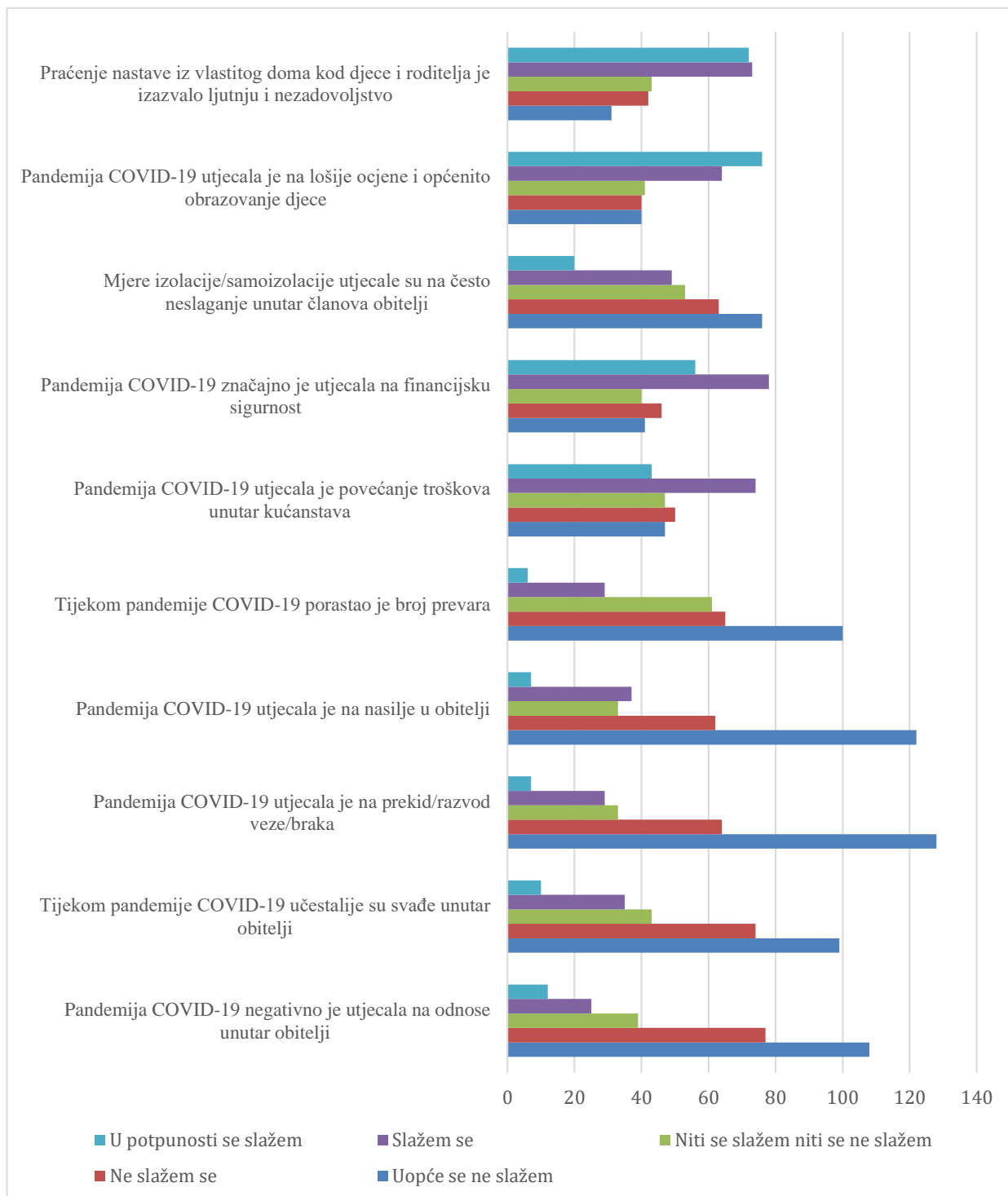
Grafikon 27. Emocionalno stanje: Osjećam se kao da sam zarobljen/a s previše ljudi u kući

Izvor: Online anketa

205 ispitanika izjavilo je da uopće nije doživjelo emocionalni osjećaj zarobljenosti prije pandemije. Isto tako, visok broj ispitanika (181) izjavilo je da uopće nisu doživjeli osjećaj zarobljenosti tijekom pandemije.

Grafikon 28. Obiteljski odnosi

Izvor: Online anketa

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja u grafikonu 30, ispitanici su se najviše složili s tim da pandemija COVID-19 utjecala je na lošije ocjene i općenito obrazovanje djece, nadalje, u

potpunosti su se složili oko toga da je praćenje nastave iz vlastitog doma kod djece i roditelja je izazvalo ljutnju i nezadovoljstvo te treće da pandemija COVID značajno utjecala na financijsku sigurnost ispitanika

Tablica 1 Deskriptivna analiza o stanju zaraženosti COVID-19 unutar obitelji (N=261)

COVID-19 iskustvo	M	sd
1.Zaraza COVID	1,15	0,533
2.Zaraza bližnje osobe	1,04	0,275
3.Smrt člana obitelji radi COVID-19	1,02	0,214

Izvor: Obrada studenta

U Tablici 1 prikazani su deskriptivni podaci procjene ispitanika o COVID iskustvu. Najveću aritmetičku sredinu ima da je ispitanik imao utvrđen COVID-19 (M=1,15, sd=0,533). Sljedeći čestica vezana za zarazu bližnje osobe gdje je zabilježena aritmetička sredina (M=1,94, sd= 0,275). Čestica koja se odnosi na smrt člana obitelji bilježi aritmetičku sredinu (M=1,02. sd 0,214).

Tablica 2. Kućne aktivnosti (Inferencijalna statistika -T-test), N= 261

Neparametrijski T test	M	sd
1.Praćenje nastave iz vlastitog doma kod djece i roditelja je izazvalo ljutnju i nezadovoljstvo	3,43	1,356
2.Pandemija COVID-19 utjecala je na lošije ocjene i općenito obrazovanje djece	3,37	1,431
3.Pandemija COVID-19 značajno je utjecala na financijsku sigurnost	3,24	1,383
4.Pandemija COVID-19 utjecala je povećanje troškova unutar kućanstava	3,06	1,363
5.Mjere izolacije/samoizolacije utjecale su na često neslaganje unutar članova obitelji	2,52	1.119
6.Tijekom pandemije COVID-19 porastao je broj prevara	2,14	1.294
7.Pandemija COVID-19 negativno je utjecala na odnose unutar obitelji	2,07	1,167
8.Pandemija COVID-19 utjecala je na nasilje u obitelji	2,02	1,186
9.Pandemija COVID-19 utjecala je na prekid/razvod veze/braka	1,94	1.119

Izvor: Obrada studenta

U Tablici 2 prikazani su inferencijalni podaci o obiteljskim odnosima odnosno učinak pandemije na obiteljske odnose. Iz neparametrijskog T-testa, uočava se da najveću aritmetičku sredinu (M= 3,43, sd=1,356) ima mjera praćenje nastave iz vlastitog doma kod djece te je to kod roditelja izazvalo ljutnju i nezadovoljstvo. Sljedeća čestica o utjecaju pandemija COVID-19 na

ocjene i općenito obrazovanje djece pokazala je da je došlo do pogoršanja ocjena i obrazovanja djece uslijed pandemije ($M=3,37$, $sd=1,431$). Također, čestica o financijskoj sigurnosti, s aritmetičkom sredinom ($M= 3,24$, $sd=1,383$) ukazuje na to da pandemija značajno utjecala na financijsku sigurnost ispitanika. Čvrta čestica o utjecaju pandemije na povećanje troškova unutar kućanstva ima aritmetičku sredinu ($M=3,0$, $sd=1,363$).

Tablica 3 Tablica. Inferencijalna statistika (T-test), N= 261

Neparametrijski T test	M	sd
1. Provođenje vremena na internetu	2,29	0,561
2. Provođenje vremena na društvenim mrežama	2,28	0,565
3. Razgovor s prijateljima i/ili rodbinom putem telefona, društvenih mreža i slično	2,21	0,054
4. Obavljanje kućanskih poslova	2,12	0,412
5. Gledanje televizije	1,99	0,632
6. Rad od kuće ili obavljanje drugih djelatnosti koje donose prihod	1,99	0,650
7. Odmaranje/opuštanje	1,97	0,543
8. Molitva	1,96	0,584
9. Spavanje	1,96	0,543
10. Bavljenje sportom	1,85	0,624
11. Konzumacija alkoholnih pića	1,81	0,526

Izvor: Obrada studenta

U Tablici 3 prikazana je inferencijalna statistika neparametrijski T test za aktivnosti ispitanika prije i nakon pandemije. Uočeno je da čestica provođenja vremena na internetu ima najveću aritmetičku sredinu ($M=2,29$, $sd= 0,561$), dok najmanju aritmetičku sredinu ima konzumacija alkoholnih pića.

Tablica 4. Pearson 's korelacija čestica emocionalnih stanja (N=261)

	Razina obrazovanja	Moj svakodnevni život ispunjen je stvarima koje me zanimaju	Osjećam se nervozno, anksiozno i kao da sam na rubu (prije pandemije)	Osjećam se nervozno, anksiozno, i li kao da sam na rubu (tijekom pandemije)	Ne mogu kontrolirati zabrinutost (prije pandemije)	Ne mogu kontrolirati zabrinutost nakon pandemije	Previše se brinem o različitim stvarima (prije pandemije)	Previše se brinem o različitim stvarima (nakon pandemije)
Pearson Correlation	1	.052	-.023	-.029	.015	.054	-.014	-.069
Sig. (2-tailed)		.404	.713	.642	.814	.387	.819	.269
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	.052	1	-.130*	-.502**	-.202**	-.485**	-.212**	-.464**
Sig. (2-tailed)	.404		.035	.000	.001	.000	.001	.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	-.023	-.130*	1	.485**	.421**	.220**	.425**	.250**
Sig. (2-tailed)	.713	.035		.000	.000	.000	.000	.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	-.029	-.502**	.485**	1	.270**	.652**	.347**	.631**
Sig. (2-tailed)	.642	.000	.000		.000	.000	.000	.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	.015	-.202**	.421**	.270**	1	.438**	.453**	.340**
Sig. (2-tailed)	.814	.001	.000	.000		.000	.000	.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	.054	-.485**	.220**	.652**	.438**	1	.305**	.634**
Sig. (2-tailed)	.387	.000	.000	.000	.000		.000	.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	-.014	-.212**	.425**	.347**	.453**	.305**	1	.659**
Sig. (2-tailed)	.819	.001	.000	.000	.000	.000		.000
N	261	261	261	261	261	261	261	261
Pearson Correlation	-.069	-.464**	.250**	.631**	.340**	.634**	.659**	1
Sig. (2-tailed)	.269	.000	.000	.000	.000	.000	.000	
N	261	261	261	261	261	261	261	261

Izvor: Obrada studenta

Na temelju dobivenih podataka o razini obrazovanja ispitanika, o tome kao su osjećali prije i tijekom pandemije, primjenom Pearson-ova testa korelacije utvrđuje se razlike osjećaja ispitanika prije i tijekom pandemije te utvrdilo se da ispitanici značajno više osjećaju nervozno, anksiozno, kao da su na rubu tijekom pandemije u odnosu na razdoblje prije pandemije.

Tablica 5. Spol Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]- hi - kvadrat

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	4.544 ^a	2	.103
Likelihood Ratio	5.728	2	.057
Linear-by-Linear Association	.952	1	.329
N of Valid Cases	261		

a. 1 cells (16.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .97.

Izvor: Obrada studenta

Rezultati istraživanja korelacije spola i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 0,97, no dobiveni rezultat je 0,103 te je izračun vjerovatnosti 0,057.

Tablica 6.- Dob * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	18.015 ^a	8	.021
Likelihood Ratio	16.794	8	.032
N of Valid Cases	261		

a. 5 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .54.

Izvor: Obrada studenta

Rezultati istraživanja korelacija doba i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 0,57, no dobiveni rezultat je 0,21 te je izračun vjerovatnosti 0,032.

Tablica 7. Prebivalište * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.218 ^a	2	.074
Likelihood Ratio	5.297	2	.071
Linear-by-Linear Association	.815	1	.367
N of Valid Cases	261		

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 6.28.

Izvor: Obrada studenta

Rezultati istraživanja korelacije prebivališta i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 6,28, no dobiveni rezultat je 0,074 te je izračun vjerovatnosti 0,071. Očito da na temelju dobivenih rezultata istraživanja, veća očekivanja o tome da ispitanici u urbanim područjima provode više vremena na internetu u odnosu na ispitanike koji žive u ruralnim područjima, ali pokazalo se ljudi koji žive u ruralnim područjima provode puno vremena na internetu.

Tablica 8. Razina obrazovanja * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	19.563 ^a	8	.012
Likelihood Ratio	13.758	8	.088
Linear-by-Linear Association	2.516	1	.113
N of Valid Cases	261		

a. 8 cells (53.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

Izvor: Obrada studenta

Rezultati istraživanja korelacije razine obrazovanja i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 0,05, no dobiveni rezultat je 0,12 te je izračun vjerovatnosti 0,088. Očito da na temelju dobivenih rezultata istraživanja, ispunjenja očekivanja o tome da ispitanici s većom razinom obrazovanja provode više vremena na internetu u odnosu na ispitanike koji imaju nižu razinu obrazovanja.

Tablica 9. Radni status * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	13.974 ^a	6	.030
Likelihood Ratio	11.852	6	.065
Linear-by-Linear Association	4.218	1	.040
N of Valid Cases	261		

a. 7 cells (58.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

Izvor: Obrada studenta

Rezultati istraživanja korelacije radnog statusa i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 0,05, no dobiveni rezultat je 0,30, te da je izračun vjerovatnosti 0,065. Očito da na temelju dobivenih rezultata istraživanja, ispunjenja očekivanja o tome da ispitanici koji imaju ostvaren radni status više provode vremena na internetu.

Tablica 10. Prema Vašem mišljenju, Vaš ekonomski status je: * Aktivnosti [Provođenje vremena na društvenim mrežama]

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5.157 ^a	4	.272
Likelihood Ratio	3.884	4	.422
Linear-by-Linear Association	1.303	1	.254
N of Valid Cases	261		

a. 2 cells (22.2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.21

Rezultati istraživanja korelacije ekonomskog statusa i aktivnosti (provođenja vremena na internetu) pokazali su da je minimalno očekivani izračun hi- kvadrata 1,21, no dobiveni rezultat je 0,072 te je izračun vjerovatnosti 0,422 Očito da na temelju dobivenih rezultata istraživanja,

nisu ispunjena očekivanja o tome da bolji ekonomski status korelira s više provođenja vremena na internetu.

6. Rasprava

Analizom dobivenih deskriptivnih pokazatelj is ociodmeografskih varijabli, uočeno je da je iznimno visok postatak ispitanika osobe ženskog spola te je najzastupljenija dobna skupina oid 25 godina do 34 godina života, što upućuje na to da je riječ o relativnoj mladoj populaciji ispitanika. Gotovo iznadpolovičan broj ispitanika živi u urbanom području, te da najveći broj ima završen prediplomski studij ima status zaposlene osobe. Većina ispitanika ima prosječan dohodak i bračni status i veći broj djece, što znači veći broj članova kućanstva. Drugi dio istraživanja odnosi se na Covid-19 iskustvo ispitanika. Veći broj ispitanika prebolio je zarazu Covid-19. No, došlo je do promjene financijske situacije unutar jedne obiteljske zajednice. Ispitanici su rezimirajući pozitivne i negativne posljediec Covid-19 zaključili da život nije postao ni bolji niti lošiji. Jednom riječju, ljudi su se snašli kakogod su umjeli i znali. Uz to, ispitanici nisu uvjereni da vladajući dobro upravljaju krizom vezanu za Covid-19. Analizom dobivenih podataka , utvrđeno je da ispitanici značajno više provode vremena na internetu a time i na društvenim mrežama. Time je pozitivno potvrđena hipoteza: „:Uočen je značajan porast broja sati provedenih na društvenim mrežama jer izrečene mjere samoizolacije zahtijevaju rigoroznija ograničenja u kretanju“.

Došlo je do pogoršanja u vidu emocionalnog stanja ispitanika. Osjećaju se manje smireno i opušteno u odnosu na razdoblje prije pandemije i ne probude se odmorni. Očito Covid ima učinak ne samo na njihovo emocionalno stanje već i na fizičko stanje.

Uočena je povećana zabrinutost koja je vjeorjatno rezultat nesigurnost koja proističe iz Covid-19, ali značajno došlo do promjene sadržaja svakodnevnog života. Razlog promjene sadržaja jesu izrečene mjere samoizolacije i izolacije kao i zaraza Covid-19.

H1: Porast broja slučajeva nasilja unutar obitelji značajno je veći u vrijeme pandemije u odnosu na vrijeme prije pandemije jer su mjere za suzbijanje pandemije zahtijevale zatvorenost i distanciranost.

Ključni rezultati istraživanja pruženi su u tablici 2 (Tablica 2. Kućne aktivnosti (Inferencijalna statistika -T-test), N= 261). Varijabla vezana za nasilje ima $M= 2,02$ $sd= 1,186$. prema tome, pandemija COVID-19 nije u velikoj mjeri značajno utjecala je na nasilje u obiteljite je time hipoteza djelomično potvrđena.

H2: Učinkovito povećanje budžeta vjerojatno je nastalo usljed propisanih mjera samoizolacije tijekom pandemije.

Druga hipoteza: „Učinkovito povećanje budžeta vjerojatno je nastalo usljed propisanih mjera samoizolacije tijekom pandemije“ jer ispodprosječan broj ispitanika (78 ispitanika od ukupnih 261 ispitanik) slaže se navedenom tvrdnjom. Prema tome, druga hipoteza je djelomično potvrđena.

Autorica Szusta i suradnici (2022) izvršila je procjenu utjecaja pandemija na financije kućanstava u Poljskoj u usporedbi s ostalim zemljama CEE-a (uključujući Češku Republiku, Slovačku i Mađarsku), s posebnim naglaskom na promjene razine njihovih ušteda koje se smatraju temeljem za razvoj navedene istraživačke skupine. Nema sumnje da je pandemija utjecala na stanje kućanstava, koje je uglavnom vidljivo na tržištu rada (rastuća nezaposlenost) i stoga se postavlja pitanje u kojoj su mjeri pristupi kućanstava financijskim odlukama promijenjeni zbog te situacije? Primjenom metode višestruke linearne regresije utvrđeni su čimbenici koji utječu na razinu uštede kućanstava. Rezultati istraživanja pokazuju da su ti čimbenici različiti u analiziranim zemljama i da imaju drukčiji učinak na razinu objašnjene varijable, što je bruto stopa štednje. Istraživanje bi također trebalo tretirati kao preliminarnu procjenu. Ona predstavlja doprinos dubinskom istraživanju korištenjem sofisticiranijih statističkih i ekonometrijskih metoda, što će omogućiti bolju procjenu ispitanog pitanja [3] (31)

H3: Porast broja konzumenata alkoholnih pića koji sami piju značajno je porastao u vrijeme pandemije jer su osjećali monotoniju odnosu na vrijeme prije pandemije kada su se više družili i zabavljali.

Tablica 3. pokazala je da od svih navedenih varijabli u isotj tablici, najmanju aritmetičku sredinu ima upravo konzumacija alkohola u odnosu na najveću a to je provođenje vremena na internetu ima najveću aritmetičku sredinu ($M=2,29$, $sd= 0,561$), dok najmanju aritmetičku sredinu ima konzumacija alkoholnih pića.

Prema tome, treća hipoteza je pozitivno potvrđena. Vezano za istraživanja o konzumaciji alkohola, pretraživanjem literature utvrđen je veliki broj istraživanja.

Zanimljivo je istraživanje kanadskog Centra za uporabu tvari i ovisnost (eng. *Canadian Centre on Substance use and Addiction*), iz 2020. godine. Rezultati istraživanja pokazali su da

25% Kanađana u dobi od 35- 54 godine i 21% Kanađana u dobi od 18-34 godine naveli su da je porastao unos količine alkohola koji piju doma tijekom pandemije Covid-19. Jedino, 10% odraslih osoba starijih od 54 godine naveli su da su puno više počeli piti otkad su doživjeli mjere samoizolacije i socijalnog distanciranja (32). Vrijedno je spomenuti europsko istraživanje autorice Killian i sur. (2021) čiji rezultati istraživanja ukazuju na to da se smanjila konzumacija alkohola u prvim mjesecima COVID-19. Razlog je nedostupnost alkohola i povećana razina tjeskobe (33).

H4:Uočen je značajan porast broja sati provednih na društvenim mrežama jer izrečene mjere samoizolacije zahtijevaju rigoroznija ograničenja u kretanju.

Analizom dobivenih podataka, utvrđeno je da ispitanici značajno više provode vremena na internetu a time i na društvenim mrežama. Time je pozitivno potvrđena hipoteza: „:Uočen je značajan porast broja sati provednih na društvenim mrežama jer izrečene mjere samoizolacije zahtijevaju rigoroznija ograničenja u kretanju“.

Na temelju ankete u 17 većinom europskih zemalja, studija autora Van Ealsta i suradnika usmjerena na ulogu i naslijeđenih informativnih robnih marki (TV, radija, novina) i takozvanih suvremenih medija (internetski i društveni mediji) tijekom ove globalne zdravstvene krize. Njihovi rezultati pokazuju opći porast broja vijesti diljem zemalja, ali samo za neke vrste informativnih medija. Otkrili su povećanje potrošnje TV vijesti i veće oslanjanje na društvene medije i internet za vijesti i informacije. To ukazuje na to da se u vrijeme krize očitala neobično jaku potrebu za orijentacijom ljudi uglavnom prema izvorima vijesti koji su lako dostupni i nude veću pokrivenost,a to su društvene mreže, poput Facebook-a. [4] (34)

7. Zaključak

Tijekom vremena, došlo je do snažnih promjena unutar obiteljske strukture. Sve više do izražaja dolaze odrednice suvremene obitelji koja je zauzeta, posvećena je poslovnim obvezama, djeca provode veći dio vremena u odgojno-obrazovnim ustanovama i pruža im se mnoštvo drugih dodatnih aktivnosti poput učenja starnih jezika, sportske aktivnosti i drugo. Sve više do izražaja dolaze problemi suvremene obitelji koji se očituju kroz siromaštvo, veći broj slučajeva nasilja, dolazi do otuđenosti, sve je veći broj slučajeva razvoda i mnoštvo drugih problema. No, čini da su se ti problemi produbili izbijanje pandemije Covid-19 jer jedan od načina upravljanja zaštitom pučanstva nalaže mjeru izolacije i socijalnog distanciranja što je nije prirodno za čovjeka koji se smatra prije svega, društvenim bićem. Iz toga rada, autorica ovoga rada odlučila je analizirati koliki je učinak pandemije na obiteljsku strukturu u različitim segmentima života i rada.

Rezultati istraživanja pokazali su da svakako pandemija učinila značajne promjene unutar obiteljske strukture. Došlo je do veće otuđenosti i sve veći fokus na korištenje interneta i društvenih mreža u svrhu praćenja novosti i objavljivanja novosti. Uočen je značajan rast ljutnje i nezadovoljstva roditelja u svezi praćenje nastave iz vlastitog doma. Također, pandemija COVID-19 utjecala je na lošije ocjene i općenito obrazovanje djece.

Predlaže se da se ovo istraživanje proširi odnosno poveća uzorak ispitanika.

8. Literatura

1. Fried G, Shilo B. Defining the family: Values and personal acquaintance. Journal of Family Studies; 2015. Dostupno na:
https://www.researchgate.net/publication/279448022_Defining_the_family_Values_and_personal_acquaintance (25.05.2022.)
2. Floyd A, Kory C, Judd J. Defining the family through relationships. Arizona: State University; 2006. Dostupno na:
https://www.researchgate.net/publication/293091955_Defining_the_family_through_relationships (25.05.2022.)
3. Sharma R. The Family and Family Structure Classification Redefined for the Current Times. J Family Med Prim Care. 2013;2(4):306-310. Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4649868/> (25.05.2022.)
4. Lebow JL. Family in the Age of COVID-19. Fam Process. 2020;59(2):309-312. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7273068/> (25.05.2022.)
5. Jabbari B, Rouster AS. Family Dynamics. [Updated 2021 Jul 26]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2022 Jan-. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK560487/> (28.05.2022.)
6. Minić V, Kompirović T. Funkcije i problemi suvremene porodice u vaspitanju dece ranog uzrasta. Srbija: Zbornik radova Učiteljskog fakulteta Prizren-Leposavić. 2014. Dostupno: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1452-9343/2014/1452-93431408027M.pdf> (28.05.2022.)
7. Cmrk M. Demografska slika Republike Hrvatske. Završni rad. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Stosmayera; 2019. Dostupno na:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/efos%3A3804/datastream/PDF/view> (01.06.2022.)
8. Šunić M. Obilježja suvremene obitelji i stilovi odgoja u razdoblju konzumerizma. Završni rad. Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku; 2019. Dostupno na:
<https://repositorij.ffos.hr/islandora/object/ffos%3A4922/datastream/PDF/view> (01.06.2022.)
9. Radić A. Položaj obitelji u suvremenom društvu. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet; 2020. Dostupno na:
<https://dabar.srce.hr/islandora/object/ffst%3A2442> (01.06.2022.)
10. Crnković A. Suvremene obitelji. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet; 2018. Dostupno na:
<https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffst%3A2442/datastream/PDF/view> (01.06.2022.)

11. Markulinčić N. Obitelj u modernom društvu. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli; 2019. Dostupno na:
<https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A4106/datastream/PDF/view>
12. Patel JA, Nielsen FBH, Badiani AA, et al. Poverty, inequality and COVID-19:the forgotten vulnerable. Public Health. 2020;183:110-111. Dostupno na
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7221360/> (05.06.2022.)
13. Wiwad D, Mercier B, Piff PK, Shariff A, Aknin LB. Recognizing the Impact of COVID-19 on the Poor Alters Attitudes Towards Poverty and Inequality. J Exp Soc Psychol. 2021;93:104083. Dostupno na:<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7666538/> (05.06.2022.)
14. Brajša-Žganec A, Lopižić J, Penezić Z. Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva. Zagreb: Hrvatsko psihološko društvo: Naklada Slap; 2014.
15. Bouillet D., Domović V. Socijalna isključenost djece rane i predškolske dobi: konceptualizacija, rizici i model intervencija. Ljetopis socijalnog rada, Vol. 28 No. 1, 2021. Pregledni rad. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v28i1.388>,. Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
16. Britvić D. Obitelj i stres. Medicina fluimensis. 2010;46(3),267-272.
17. Gregurek R. Braš M. Psihoterapija anksioznih poremećaja. M E D I X , 2 0 0 7 g o d . x
https://www.academia.edu/63941976/Psihoterapija_anksioznih_poreme%C4%87aja
18. Juul J. Kako biti vođa vučjeg čopora . Zagreb: Naklada Ocean More; 2018.
19. Maleš D. Nove paradigme ranoga odgoja. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta: Zavod za pedagogiju; 2011.
20. Maleš D. Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. Dijete, vrtić, obitelj; 2012:67.13-15.
21. Sigman A. Razmažena generacija: zašto će ponovno uspostavljanje autoriteta našu djecu i društvo učiniti sretnijim. Velika Mlaka: Ostvarenje; 2010.
22. Ray M, Yat KR. Effect of Electronic Media on Children. Indian Pediatrics; 2010;47(7),561-568.
23. JHU CSSE. Statistički podaci o korona virusu. Dostupno na:
<https://news.google.com/covid19/map?hl=hr&mid=/m/02bz4n> (07.06.2022.)
24. Cascella M, Rajnik M, Aleem A, et al. Features, Evaluation, and Treatment of Coronavirus (COVID-19) [Updated 2022 May 4]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2022 Jan-. Dostupno na:
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK554776/> (07.06.2022.)

25. Crew M. Literature Review on the Impact of COVID-19 on Families, and Implications for the Home Learning Environment. A National Literacy Trust Research Report. National Literacy Trust (United Kingdom); 2020. Dostupno na: https://cdn.literacytrust.org.uk/media/documents/Literature_review_on_the_impact_of_COVID-19_on_families.pdf (10.06.2022.)
26. Kalil A, Mayer S, Shah R. Impact of the COVID-19 Crisis on Family Dynamics in Economically Vulnerable Households. University of Chicago, Becker Friedman Institute for Economics Working Paper No. 2020-139. Dostupno na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3705592 (10.06.2022.)
27. Thomson KC, Jenkins E, Gill R, et al. Impacts of the COVID-19 Pandemic on Family Mental Health in Canada: Findings from a Multi-Round Cross-Sectional Study. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(22):12080. Published 2021 Nov 17. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8623196/> (10.06.2022.)
28. Ferrara P, Franceschini G, Corsello G, et al. Effects of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) on Family Functioning. *J Pediatr*. 2021;237:322-323.e2. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8253665/> (14.06.2022.)
29. Kutsar D, Kurvet-Käosaar L. The Impact of the COVID-19 Pandemic on Families: Young People's Experiences in Estonia. *Front Sociol*. 2021;6:732984. Published 2021 Aug 25. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC8425282/> (14.06.2022.)
30. R. Zelenika, metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela, Kastav: IQ Plus d.o.o, 2016.
31. M. L. Evans i suradnici, »A Pandemic within a Pandemic — Intimate Partner Violence during Covid-19,« *N Engl J Med* 2020; 383.; svez. 383, pp. 2302-2304, 2020.
32. J. Brink i suradnici, »Intimate partner violence during the COVID-19 pandemic in Western and Southern European countries,« *European Journal of Public Health*, svez. Volume 31, br. 5, p. 1058–1063, 2021.
33. G. Szustak, »Household Financial Situation during the COVID-19 Pandemic with Particular Emphasis on Savings—An Evidence from Poland Compared to Other CEE States,« *Risks*, svez. 9, br. 66, 2021.
34. Canadian Centre on Substance Use and Addiction, *Canadians Under 54 Drinking More While at Home Due to COVID-19 Pandemic*, Ottawa: Canadian Centre on Substance Use and Addiction, 2020.

35. C. Killian i suradnici, »European Study Group on Alcohol Use and COVID-19. Alcohol consumption during the COVID-19 pandemic i,« *Addiction*, svez. 116, br. 112, pp. 3369-3380., 2021.
36. P. Van Aelst i suradnici, »Does a Crisis Change News Habits? A Comparative Study of the Effects of COVID-19 on News Media Use in 17 European Countries,« *Taylor&Francis online*, pp. 1208-1238, 2021.

Popis tablica i grafikona

Tablica 1 Deskriptivna analiza o stanju zaraženosti COVID-19 unutar obitelji (N=261)	49
Tablica 2. Kućne aktivnosti (Inferencijalna statistika -T-test), N= 261	49
Tablica 3 Tablica. Inferencijalna statistika (T-test), N= 261	50
Tablica 4. Pearson 's korelacija čestica emocionalnih stanja (N=261).....	51
Tablica 5. Spol Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]- hi - kvadrat.....	52
Tablica 6.- Dob * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]	52
Tablica 7. Prebivalište * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]	53
Tablica 8. Razina obrazovanja * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]	53
Tablica 9. Radni status * Aktivnosti [Provođenje vremena na internetu]	54
Tablica 10. Prema Vašem mišljenju, Vaš ekonomski status je: * Aktivnosti [Provođenje vremena na društvenim mrežama].....	54
Grafikon 1. Spol ispitanika (N=261)	34
Grafikon 2. Dobna skupina ispitanika (N=261)	34
Grafikon 3.Prebivalište (N=261)	35
Grafikon 4. Razina obrazovanja (N=260)	35
Grafikon 5. Radni status ispitanika (N=260).....	36
Grafikon 6. Ekonomski status ispitanika (N=260)	36
Grafikon 7. Status veze (N=260).....	37
Grafikon 8. Broj djece	37
Grafikon 9. Broj članova kućanstva	38
Grafikon 10. Zaraženost COVID-19	38
Grafikon 13. Jeste li zbog virusa COVID-19 zabrinuti oko financijske situacije u vašoj obitelji?	39
Grafikon 14. Koliko vam je teško isključiti o izvještavanju o COVID-19 vjestima iz medija (TV vijesti, novine, radio) i društvenih mreža?	39
Grafikon 15. Rezimirajući pozitivne i negativne posljedice pandemije, je li vaš život generalno postao bolji ili lošiji otkada je počela kriza COVID-19?.....	40
Grafikon 16. Mislite li da će situacija s COVID-19 u vašoj zemlji biti dobro kontrolirana od strane vladajućih, ili ne?	40
Grafikon 17. Kućne aktivnosti.....	41

Grafikon 18. Emocionalno stanje	42
Grafikon 19. Emocionalno stanje ispitanika: probudim se odmoran	42
Grafikon 20. Emocionalno stanje ispitanika: Moj svakodnevni život je ispunjen stvarima koje me zanimaj.....	43
Grafikon 21. Emocionalno stanje: Osjećam se nervozno, anksiozno ili kao da sam "na rubu"	43
Grafikon 22. Emocionalno stanje: Ne mogu kontrolirati zabrinutost	44
Grafikon 23. Previše brinem o različitim stvarima	44
Grafikon 24. Emocionalno stanje: Imam problem s opuštanjem	45
Grafikon 25. Emocionalno stanje: smanjena motivacija.....	45
Grafikon 26. Osjećaj izoliranosti	46
Grafikon 27. Nedostatak druženja	46
Grafikon 28. Emocionalno stanje: Većinu vremena samo sjedim i ništa ne radim.....	47
Grafikon 29. Emocionalno stanje: Osjećam se kao da sam zarobljen/a s previše ljudi u kući....	47
Grafikon 30. Obiteljski odnosi	48

Prilozi

ANKETA

Opći podaci

Slijed narednih pitanja odnosi se na opće i sociodemografske podatke. Molim Vas da na svako pitanje odgovorite jednom potvrdnom tvrdnjom.

Spol

- Muško
- Žensko

Dob

- 18-24
- 25-34
- 35-44
- 45-54
- 55-64
- 65+

Prebivalište

- Urbano središte
- Ruralno središte

Razina obrazovanja

- Završena osnovna škola
- Završena srednja škola
- Završeni preddiplomski studij
- Završeni diplomski studij
- Završeni postdiplomski studij

Radni status

- Zaposlen/a
- Nezaposlen/a
- Umirovljenik
- Uzdržavana osoba

Prema Vašem mišljenju, Vaš ekonomski status je:

- Ispod prosjeka
- Prosječan
- Iznad prosjeka

Status veze

- Slobodan/a
- U vezi
- U braku (ili životno partnerstvo)
- Udovac/a
- Razveden/a

Imate li djece?

- Ne
- Da jedno
- Da više

S koliko osoba djelite kućanstvo (uključujući Vas)?

- 1 (samo Vi)
- 2
- 3
- 4 i više

COVID-19 ISKUSTVO

SLIJED NAREDNIH PITANJA ODNOSI SE NA VLASTITO ISKUSTVO S COVID-19 PANDEMIJOM. NA SVAKO PITANJE ODGOVORITE JEDNIM POTVRDNIM ODGOVOROM KOJI VAS OPISUJE.

Jeste li bili zaraženi virusom COVID-19?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/a

Je li netko od vaših bližnjih bio zaražen virusom COVID-19?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/a

Je li od posljedica virusa COVID-19 umro netko od vaših bližnjih?

- Da
- Ne
- Nisam siguran/a

Koliko ste zabrinuti za vlastito zdravlje i zdravlje vaše obitelji u odnosu na virus COVID-19?

- Nimalo zabrinut/a
- Pomalo zabrinut/a
- Umjereno zabrinut/a
- Izrazito zabrinut/a

Jeste li zbog virusa COVID-19 zabrinuti oko financijske situacije u vašoj obitelji?

- Nimalo zabrinut/a
- Pomalo zabrinut/a
- Umjereno zabrinut/a
- Izrazito zabrinut/a

Koliko vam je teško isključiti izvještavanja o COVID-19 vjestima iz medija (TV vijesti, novine, radio) i društvenih mreža?

- Vrlo jednostavno
- Ni lako ni teško
- Vrlo teško

Rezimirajući pozitivne i negativne posljedice pandemije, je li vaš život generalno postao bolji ili lošiji otkada je počela kriza COVID-19?

- Bolji
- Ni bolji ni lošiji
- Lošiji

Mislite li da će situacija s COVID-19 u vašoj zemlji biti dobro kontrolirana od strane vladajućih, ili ne?

- Da, bit će dobro kontrolirana
- Nisam siguran/a
- Ne, neće biti dobro kontrolirana

Kućne aktivnosti

U narednom tekstu bit će vam predložen niz aktivnosti koje ste vjerojatno radili kod kuće. Molim Vas da naznačite da li ste u razdoblju pandemije manje, isto ili više provodili pojedine aktivnosti u odnosu na period prije pandemije.

Aktivnosti

- Gledanje televizije
- Provođenje vremena na internetu
- Provođenje vremena na društvenim mrežama
- Rad od kuće ili obavljanje drugih djelatnosti koje donose prihod
- Obavljanje kućanskih poslova
- Bavljenje sportom
- Razgovor s prijateljima i/ili rodbinom putem telefona, društvenih mreža i slično
- Molitva
- Odmaranje/opuštanje
- Spavanje
- Konzumacija alkoholnih pića

ODGOVORI

1. Manje u odnosu na period prije pandemije
2. Isto
3. Više u odnosu na period prije pandemije

Emocionalno stanje

Slijed narednih tvrdnji odnosi se na Vaše emocionalno stanje prije i u tijeku pandemije.

Osjećam se smireno i opušteno

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Probudim se odmoran/a

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Moj svakodnevni život je ispunjen stvarima koje me zanimaju

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Osjećam se nervozno, anksiozno ili kao da sam "na rubu"

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Ne mogu kontrolirati zabrinutost

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Previše brinem o različitim stvarima

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Imam problema s opuštanjem

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Imam smanjenu motivaciju

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Osjećam se izolirano od drugih

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Nedostaje mi druženje

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Većinu vremena samo sjedim i ništa ne radim

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Osjećam se kao da sam zarobljen/a s previše ljudi u kući

- Prije pandemije
- Tijekom pandemije

Odgovori

1. Uopće ne
2. Manje od polovice vremena
3. Više od polovice vremena
4. Cijelo vrijeme

Obiteljski odnosi

Slijed narednih tvrdnja odnosi se na promjene u obiteljskim odnosima za vrijeme pandemije. Na svaku tvrdnju odgovorite sukladno svom iskustvu, ili u tvrdnjama u kojima se niste pronašli, sukladno općenitom mišljenju, koje se odnosi na obitelj kao zajednicu generalno.

Obiteljski odnosi

- Pandemija COVID-19 negativno je utjecala na odnose unutar obitelji
- Tijekom pandemije COVID-19 učestalije su svađe unutar obitelji
- Pandemija COVID-19 utjecala je na prekid/razvod veze/braka
- Pandemija COVID-19 utjecala je na nasilje u obitelji
- Tijekom pandemije COVID-19 porasao je broj prevara
- Pandemija COVID-19 utjecala je povećanje troškova unutar kućanstava
- Pandemija COVID-19 značajno je utjecala na financijsku sigurnost
- Mjere izolacije/samoizolacije utjecale su na često neslaganje unutar članova obitelji
- Pandemija COVID-19 utjecala je na lošije ocjene i općenito obrazovanje djece
- Praćenje nastave iz vlastitog doma kod djece i roditelja je izazvalo ljutnju i nezadovoljstvo

Odgovori

1. Uopće se ne slažem
2. Ne slažem se
3. Niti se slažem, niti se ne slažem
4. Slažem se
5. U potpunosti se slažem

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja TATJANA BATEKOVIC (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom PROBLEMI SVJETLAKAH OBITELI U VISOKOJ PANDEMINE COVID-19 (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

(upisati ime i prezime)

Batekovic

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja TATJANA BATEKOVIC (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom PROBLEMI SVJETLAKAH OBITELI U VISOKOJ PANDEMINE COVID-19 (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica: TATJANA

(upisati ime i prezime)

Batekovic

(vlastoručni potpis)